

SIYER VE İSLÂM TARİHİ BAĞLAMINDA HZ. PEYGAMBER'İN VEFATI ESNASINDA ZIRHININ BİR YAHUDİ'DE REHİN OLDUĞUYLA İLGİLİ RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

 Ömer AKTAŞ^a

Öz

Hız Muhammed, Allah'ın son peygamberidir. Bu özelliğinin yanında ona evrensel olma vasfı da verilmiştir. Mekke döneminde kendi milletinden insanlarla muhatap olan Hz. Peygamber, Medine'de ise kendisine inananların yanında müşrik Araplar ve Yahudilerle de iletişim kurmuştur. Bunun neticesinde, Medine'nin geleceği için gerekli siyasi, ticari ve askeri adımları atmıştır. Öyle ki devletini kurarken kaleme aldığı Medine sözleşmesine bu grupları da dâhil etmiştir. Ancak, Yahudiler verdikleri taahhütleri ve imzaladıkları sözleşmeyi hiçe sayıp Hz. Peygamber'e karşı gelmiş ve ihanet etmiştir. Hatta bazıları daha da ileri giderek onu öldürmeye teşebbüs etmiştir. Akabinde de onlar Medine'den çıkarılmış, bütün malları Müslümanlara ganimet olarak kalmıştır. Hal böyleyken ilginç bir şekilde Hz. Peygamber vefat ettiğinde daha önce sefer ve savaşlarında kullanmış olduğu zırhının bir miktar yiyecek karşılığında bir Yahudi'de rehin olduğu rivayetleri göze çarpmaktadır. Hz. Peygamber'in Yahudi'den yiyecek maddesi olarak ne aldığı tam olarak belli değildir. Olayı rivayet edenler ittifak halinde değillerdir. Hadiseyi rivayet edenler arasında sahâbiler olsa da bu olayın kaynaklara yansımaları iki yüz yıl sonra olmuştur. Rivayetler, çeşitli kaynaklarla da desteklenerek incelenmiş ve gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. İşte bu makalenin konusu, rivayetlere konu olan bu hadisenin siyer ve İslâm tarihi bilgileriyle uyuşup uyuşmadığını ilmi veriler ve tartışmalarla ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: İslâm Tarihi, Hz. Peygamber, Yahudi, Zırh, Rehin.

**IN THE CONTEXT OF SIRAH AND ISLAMIC HISTORY EVALUATING OF THE
NARRATIONS THAT HIS ARMOR WAS A PLEDGE IN A JEW'S DURING THE
DEATH OF THE PROPHET**

^a Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, omeraktas6154@hotmail.com

Prophet Muhammad is the last prophet that Allah sent to earth. In addition to being the last prophet, he was also given the qualification to be universal. The Prophet who interacted with people from his nation during Mecca, after the hijra the Prophet communicated with the polytheist Arabs and Jews in addition to those who believed in him in Madinah. As a result of these communications, he took the necessary political, commercial and military steps for the future of Medina. So much so that he included these groups in the Medina contract he wrote while establishing his state. However, the Jews disregard the commitments they made and the contract they signed and he opposed the Prophet and betrayed him. Some even went even further and attempted to kill him. As a result of this, they were taken out of Madinah and all their properties remained as booty for Muslims. The Jews And the Prophet's relations are generally like this, it is interesting that when the Prophet passed away, there are narratives that the armor he had used in his previous expeditions and wars was a pledge to a Jew in exchange for some food. It is not entirely clear what the Prophet received from the Jew and what he gave pledge in return. Those who narrated the event are not in alliance. Although there were companions among those who narrated the incident, this event was reflected in the sources two hundred years later. The narratives were analyzed, supported by various sources, and necessary evaluations were made. The subject of this article is to reveal with scholarly data and discussions whether this incident, which is the subject of the narratives, is compatible with the information of Sirah and Islamic history...

[The Extended Abstract is at the end of the article.]

Giriş

Medine Dönemi, İslâm'ın hem yarımada içi hem de yarımada dışı tebliğinin yapıldığı yıllar ve Müslümanların ümmet olma ve devletleşme süreçlerini yaşayıp ikmal ettikleri bir devre olması bakımından önem arz eder. En önemlisi de Hz. Muhammed'in (sav) cihanşümul bir peygamber olarak farklı din ve milletlerle ilk tecrübelerini yaşamış olduğu zamandır. Bunu ona sağlayan ise Medine'nin etnik, sosyo-kültürel ve dini yapısıdır. Hicretle birlikte Medine'nin nüfus yapısı Müslümanlar, Yahudiler, müşrik Araplar ve dini kimliğini gizleyen bir kısım münafıklardan oluşmaktaydı. Hz. Peygamber'in özellikle Medine Yahudileriyle olan münasebetleri risâlet döneminin bu ikinci devresinin önemli konu ve safhaları arasında yer alır.

Hz. Peygamber, Yahudileri sadece İslâm'a davet etmekle kalmamış, devletini kurarken kaleme aldığı Medine sözleşmesine bu grupları dâhil etmek için gayret sarf etmiştir. Yeri geldiğinde evlilik yoluyla elde ettiği

sıhriyet ilişkilerini kullanarak onları ikna etmeye çalışsa da¹ Yahudiler Hz. Peygamber'in davetine hep olumsuz cevap vermişlerdir. Bunlarla yetinmeyen Yahudiler, Müslümanların canına kastederek Medine'nin asayişini tehlikeye atmış, Allah Rasûlü'ne suikast teşebbüsünde bulunmuş, hatta daha da ileri giderek Mekke müşrikleriyle birlikte hareket edip onları Medine'den çıkarmaya çalışmışlardır. Bu süreçte Yahudilerden az sayıda kişinin Müslüman olduğu görülmekle birlikte, bunların oranları ise genel nüfuslarına nispetle oldukça düşüktü.

Bu çalışmada Hz. Peygamber'in Yahudilerle ticari veya sosyal münasebetleri derinlemesine incelenmeyecektir. Çünkü bu mesele makalemizin sınırlarını aşacak bir konudur. Burada esasen Allah Rasûlü vefat ettiğinde "almış olduğu bir miktar gıda maddesi karşılığında zırhının bir Yahudi'de rehin veya bir Yahudi'ye borçlu olduğu" yönündeki rivayetler üzerinde durulacaktır. Yani mikro tarihle ilgili bir örnek olay incelemesi yapılacaktır. Dolayısıyla bu hususlar göz önünde bulundurularak makalemizin okunması ve değerlendirilmesi meselenin daha iyi ve doğru anlaşılması açısından büyük önem arz etmektedir. Aksi takdirde "Evrensel bir peygamber nasıl olur da aynı şehirde yaşadığı insanlarla ticaret yapmaz" gibi yanlış bir algı ve değerlendirme hatasına düşülebilecektir.

İlk dönem siyer ve İslâm tarihi kaynaklarının yer vermediği zırh ve rehin rivayetleri bazı hadis kaynakları ve bir kısım tabakât kitaplarında bulunmaktadır. Özellikle son asırda Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili Türkçe yazılan ve Türkçeye tercüme edilen çeşitli eserlerde² ve bazı internet sitelerinde³ bu konuyla ilgili bilgilerin verilmesi ve bunun kati bir hakikat olarak sunulması bizi böyle bir çalışmaya sevk etmiştir. Çalışmadaki maksat rivayetlere toptan ret veya kabul gibi gayr-i ilmi bir anlayışla yaklaşmak

¹ Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, 1421/2001), 10/116-127.

² Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hazret-i Muhammed (Sîretü'n-Nebî)*, çev. Yusuf Karaca (İstanbul: İz Yayıncılık, 2014), 2/503; Münîr Muhammed Gadbân, *Fıkhü's-Sîre (Resulullah'ın Hayatı ve Daveti)*, çev. Mehmet Aydemir (İstanbul: Ravza Yayınları, 2014), 644; Safiyyürrahman Mübarek Furi, *Peygamber Efendimizin Hayatı ve Daveti*, çev. H. İbrahim Kutlay (İstanbul: Risale, 2016), 476; İrfan Yücel, *Peygamberimizin Hayatı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016), 235 (431. dipnot); Casim Avcı - Mevlana İdris, *Hz. Muhammed'in Hayatı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), 258.

³ <http://www.siyervakfi.org/peygamber-efendimizin-sas-yahudiden-borc-almasi/> (Erişim tarihi: 25.10.2020); <https://www.hadissitesi.com/hadis/505-nolu-hadis> (Erişim tarihi: 28.10.2020); <https://sorularlailslamiyet.com/zengin-sahabeler-oldugu-hal-denenden-peygamberimiz-sav-vefat-ettiginde-zirhi-bir-yahudide-rehin> (Erişim tarihi: 15.11.2020); <http://www.sonpeygamber.info/40-hz-muhammed-sav-in-son-gunleri-hastaligi-ve-vefatı> (Erişim tarihi: 30.12.2020).

değildir. Çünkü bu meselenin veya rivayetlerin sadece hadis, siyer ve İslâm tarihi disiplinleriyle değil, tefsir, fıkıh ve tasavvuf ilimleriyle de yakından ilgisi bulunmaktadır. Farklı disiplinlerin konuyla ilgisinin olması da tartışmayı geniş bir alana yaymaktadır. İncelemeye çalışılan rivayetler genel anlamda sahih kabul edildiği için şerh kitaplarına fazla konu olmamış, bu nedenle ortaya koymaya çalışılan meseleyle alakalı bu eserlerde yeterli derecede bir ifade veya ibareye de rastlanmamıştır. Bu nedenle öncelikle on yıllık Medine döneminde Hz. Peygamber ile yahudi münasebetlerinin panoraması verilecek, rehin rivayetlerinin senet ve metin açısından kısaca tahlili yapılacak, akabinde de bu hadisenin siyer ve İslâm tarihi açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Ayrıca Hz. Peygamberle yahudilerin Medine döneminde yaşayıp tecrübe ettikleriyle Hz. Peygamber'in vefatı esnasında vuku bulduğu iddia edilen rehin hadisesinin veya bu konuyla ilgili rivayetlerin uyuşup uyuşmadığı da değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

A. Hz. Peygamber İle Yahudilerin Medine'deki İlişkilerine Genel Bakış

Hz. Peygamber ile Yahudilerin münasebetleri hicretle birlikte hemen başlamıştır. Çünkü Medine'nin demografik ve siyasi yapısı bunu gerektirmekteydi. Hicret esnasında şehirde Benî Kaynukâ', Benî Nadîr ve Benî Kurayza gibi büyük kabilelerin yanında küçük Yahudi kabileleri de meskûndü.⁴ Burada onlarla ilgili geniş bilgiler vermekten ziyade asıl konumuz olan zırh ve rehin rivayetlerinin anlaşılmasına ışık tutacak ve konu bağlantılarını sağlayacak siyasî, ticarî, askerî ve ekonomik bazı hususlarla sosyal münasebetlere kısaca değinilecektir.

Hz. Peygamber, Medine'nin ticari ve ekonomik hayatında büyük etkisi olan Yahudilerin bu gücünü kırmak, kuracağı devletin ekonomik olarak güçlü olmasını sağlamak ve buna katkı sağlayacak tüccar sınıfını yetiştirmek için hicreti takip eden günlerde Müslümanlar için Medine'de ayrı ve alternatif bir çarşı/pazar kurmuştur.⁵ Ayrıca şehrin güvenliğinin tesisi için Ensar, Muhacir

⁴ Nûrüddîn Alî b. Abdillâh b. Ahmed es-Semhûdî, *Vefâ'ül-vefâ bi-ahbâri dâri'l-Mustafâ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1999), 1/13; Ekrem Ziya Umerî, *Medine Toplumu*, çev. Nureddin Yıldız (İzmir: Risale Yayınları, 1992), 17-19.

⁵ Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *es-Sünen*, thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1371/1952), "Ticârât", 40 (2233); Semhûdî, *Vefâ'ül-vefâ*, 2/256-257; Muhammed Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtibu'l-İdâriyye (Hz. Peygamber'in Yönetimi)*, çev. Ahmet Özel (İstanbul: İz yayıncılık, 2003), 2/231. Ayrıca bkz. Nebi Bozkurt - Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Medine", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/309-310.

ve Yahudilerin de dâhil edildiği Medine Vesikası imzalanmıştır.⁶ Hz. Peygamber, Yahudilerin eğitim faaliyetlerini yaptıkları Beytül-midrâs'a giderek onları İslâm'a davet etmiş, ancak onlar menfi tavırla Hz. İbrahim'in Yahudi olduğunu söyleyerek Rasûlullah ile tartışmaya girmişlerdir.⁷

Hicretin ikinci (2/623-24) yılında yapılan Bedir Gazvesi'nden sonra Medine'ye dönen Hz. Peygamber ve arkadaşlarının başarılarını hazmedemeyen Yahudiler, taşkınlık yapıp ileri geri konuşmuşlardır. Allah Rasûlü onları Benî Kaynukâ' çarşısında toplayıp hem İslâm'a hem de sözleşmeye uymaya davet etmiştir.⁸ Ensar'dan bir kadın Benî Kaynukâ' çarşısında bulunan bir kuyumcuya gitmiş ve burada bir Yahudi'nin tacizine maruz kalmıştır. Orada bulunan Müslüman bir erkek, kadının yardım çağrısına cevap vermiş ve o fiili işleyen Yahudi'yi öldürmüştür. Yahudiler de toplanıp o Müslümanı öldürmüşlerdir. Medine antlaşmasını bozup, savaşmak suretiyle kalelerine çekilmişlerdir. Hz. Peygamber de Kaynukâ'lıları hicretin ikinci (2/623) yılı Şevvâl/Zilkâde aylarında on beş gün kuşatmıştır.⁹ Kuşatma sonunda Kaynukâ'lılar hakkında ihanetleri gereği ölüm kararı vermesi beklenirken araya giren bazı kimselerin ricasıyla Rasûlullah onların canlarını bağışlamıştır. Mallarına, silah ve kuyumculukta kullandıkları aletlere el konularak aileleri ve çocuklarıyla birlikte Suriye bölgesinde bulunan Ezri'ât¹⁰ mıntikasına sürülmüşlerdir.¹¹ Diğer taraftan

⁶ Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, thk. Marsden Jones (Beyrut: Dâru'l-E'lemî, 1409/1989), 1/176; Cemâlüddîn Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sakâ vd. (Mısır: y.y., 1375/1955), 1/501-503; Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* (Beyrut: Dâru't-Türâs, 1387/1967), 2/479. Medine Vesikasının/sözleşmesinin oluşma zaman ve şeklindeki tartışmalar için ayrıca bkz. Umerî, *Medîne Toplumunu*, 48-68; Ahmet Bostancı, *Kamu Hukuku Açısından Hz. Peygamber'in Gayri Müslimlerle İlişkileri* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2001), 27-39; Mehmet Apaydın, *Siyer Kronolojisi* (İstanbul: KURAMER, 2018), 426-427.

⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/552-553.

⁸ Muhammed İbn İshâk, *es-Sîre*, thk. Süheyl Zekkâr (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978), 313-314; Vâkıdî, *Meğâzî*, 1/176; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/552, 2/47; Taberî, *Târih*, 2/479.

⁹ Vâkıdî, *Meğâzî*, 1/176-177; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/47-49; Taberî, *Târih*, 2/479-480. Bu konudaki farklı görüş için bkz. Mehmet Azimli, "Siyer Yazıcılığının Problemlerine Bir Örnek -Beni Kaynuka Savaşının Sebebi-", *İslâmî İlimler Dergisi* 2 (2008), 175-183.

¹⁰ Abdullâh b. Abdilazîz b. Muhammed b. Eyyûb b. Amr Ebû Ubeyd el-Bekrî, *Mu'cemü mesta'cem min esmâi'l-bilâdi ve'l-mevâdi* (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1403/1983), 1/131-132; Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân* (Beyrut: Dâru Sâdir, 1415/1995), 1/130-131.

¹¹ Vâkıdî, *Meğâzî*, 177-180; Taberî, *Târih*, 2/480-481; Muhammed İbn Hibbân, *es-Sîretü'n-nebeviyye ve ahbâru'l-hulefâ*, thk. Hafız Seyyid Aziz Bey vd. (Beyrut: el-Kütübü's-Sekâfiyye, 1417/1997), 1/209-211.

Yahudilerin önde gelen adamlarından Muhayrik¹² hicretin üçüncü yılında (3/624) yapılan Uhud Savaşına Müslümanlarla birlikte katılmış ve öldürülürse bütün mallarının Hz. Peygamber'e devredilmesini istemiştir. Savaşta öldürülünce vasiyeti gereği malları Rasûlüllah'ın kullanımına geçmiştir.¹³

Hz. Peygamber hicretin dördüncü yılında Benî Nadîr Yahudilerini Medine'den sürgün etmiştir. Bu sürgünün ana sebebi Bi'rîmaûne hadisesinden kurtulan Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin bilmeyerek öldürdüğü iki kişinin diyetinin ödenmesi nedeniyle gittiğinde Allah Rasûlü'nün Nadîroğullarının ihanetle birlikte suikast teşebbüsüne maruz kalmasıdır.¹⁴ Nadîroğullarının geride bıraktığı mal ve araziler Haşr 59/6-8 ayetleri gereği fey olarak Hz. Peygamber'e bırakılmıştır. Silah ganimeti olarak elli zırh, elli miğfer ve üç yüz kırk kılıç ele geçirilmiştir.¹⁵

Benî Nadîr kabilesinden olup Hayber'e yerleşen Huyey b. Ahtab, Sellâm b. Ebi'l-Hukayk, Kinâne b. Rebî' b. Ebi'l-Hukayk ve Hevze b. el-Hukayk gibi Yahudilerin öncülük ettiği grup Kureyşlileri ve Gatafanlıları Hendek Savaşı'nın yapılması için teşvik etmişlerdir.¹⁶ Hz. Peygamber, hem Medine'ye geldiğinde hem de Hendek/Ahzab Savaşı öncesinde Benî Kurayzalılarla ve liderleri Ka'b b. Esed ile görüşüp saldırmazlık antlaşması yapmıştır.¹⁷ Hendek Savaşı esnasında Huyey b. Ahtab, Benî Kurayza reisi Ka'b b. Esed ile görüşüp onu Rasûlüllah ile yaptığı antlaşmayı bozmaya ve Medine içerisinde Müslümanlara arkadan saldırmaya ikna etmiştir.¹⁸ Hz. Peygamber, Hendek Savaşı'nın peşi sıra, ihanet eden Kurayza Yahudilerinin üzerine sefere

¹² Muhayrik'in, Benî Kaynukâ' kabilesinden Tevrat'ı iyi bilen bir âlim, ayrıca bu kabilenin en zenginlerinden olduğu bilgisi için bkz. Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebir*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetu'l-Hâncî, 1421/2001), 1/431-432.

¹³ Vâkîdî, *Meğâzi*, 1/262-263, 373; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/518, 2/88-89; Ahmed b. Yahya el-Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân* (Beyrut: Mektebetü'l-Hilâl, 1408/1988), 27.

¹⁴ Vâkîdî, *Meğâzi*, 1/363-374; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/190-191; Taberî, *Târîh*, 2/550-555. İbn Şihâb ez-Zührî ise Benî Nadîr hadisesinin oluş tarihi ve gerekçesiyle ilgili farklı bilgiler vermektedir. Bkz. Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî, *el-Meğâzi*, thk. Süheyl Zekkâr (Şam: Dâru'l-Fikr, 1400/1980), 71-73.

¹⁵ Vâkîdî, *Meğâzi*, 1/377-378; Takıyyüddîn Ahmed b. Alî el-Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ*, thk. Muhammed Abdülhamîd en-Nümeysî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1420/1999), 1/191.

¹⁶ Vâkîdî, *Meğâzi*, 2/440-441; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/214-215; Taberî, *Târîh*, 2/564-566.

¹⁷ İbn Şihâb ez-Zührî, *el-Meğâzi*, 73; Vâkîdî, *Meğâzi*, 2/454-455, 503-504; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/220; Taberî, *Târîh*, 2/571.

¹⁸ Vâkîdî, *Meğâzi*, 2/454-460; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/220-222; Taberî, *Târîh*, 2/570-571.

çıkıştır. İslam'a davet çağrısına olumsuz cevap veren Kurayzalılar on beş ile yirmi beş gün arası bir muhasaradan sonra teslim olmuşlar; erkeklerin bir kısmının öldürülmesine, kadın ve çocukların esir edilmesine, arazi ve mallarının ganimet olarak taksim edilmesine hükmedilmiştir.¹⁹ Hz. Peygamber, Benî Kurayza ganimet ve esirlerini kuşatmaya katılanlar arasında dağıtmıştır. Kurayzalılardan çok sayıda gayrimenkulün yanı sıra üç yüz zırh, bin mızrak, bin beş yüz kılıç ve bin beş yüz kalkan ele geçirilmiştir.²⁰ Rasûlüllah, Kurayza esirlerinin bir kısmını satmak için Şam ve Necd'e göndermiş, elde ettiği gelirden at ve silah almıştır.²¹ Hz. Peygamber, Benî Kurayza esirlerinden Reyhâne bnt. Zeyd/Amr b. Hunâfe'yi²² yanında tutmuştur. Ancak o, ilk başta evlilik teklifini ve İslâm'ı kabul etmemiş ve cariyeye olarak kalmayı tercih etmiştir. Sonrasında ise Müslüman olmuştur.²³ Yine bu günlerde Hz. Peygamber ve Müslümanlara kötü davranıp, çirkin sözler söyleyen, Allah Rasûlü'nün düşmanlarıyla dostluk yapıp destek veren Yahudilerin önde gelen din, siyaset ve ticaret adamı Ebû Râfi' öldürülmüştür.²⁴

Hz. Peygamber'in Hayber üzerine sefer düzenleyeceğini tahmin eden Fedek mıntıkasının Benî Sa'd kabilesi, Hayber Yahudilerine yardım etme teşebbüsünde bulunmuştur. Bunu haber alan Rasûlüllah hicretin altıncı yılı (6/627) Şaban ayında Benî Sa'd üzerine Hz. Ali'yi göndermiştir. Bu seriyye sonucunda beş yüz deve ile bin koyun ganimet olarak ele geçirilmiştir.²⁵ Hz. Peygamber, hicretin altıncı yılı Ramazan ve Şevval aylarında Abdullah b. Revâha komutasında Hayber üzerine iki defa seriyye göndermiştir.²⁶

Hz. Peygamber hicretin yedinci (7/628) yılı Muharrem/Safer aylarında Hayber Yahudilerinin üzerine sefere çıkmıştır.²⁷ O, sefere katılacak ashâptan Yahudilere borcu olanların borçlarını ödemelerini istemiştir.

¹⁹ İbn Şihâb ez-Zührî, *el-Meğâzi*, 81-83; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/233-241; Taberî, *Târîh*, 2/581-588. Benî Kurayza kabilesi hakkında verilen hükümlerle ilgili olarak ayrıca bkz. W. N. Arafat, "Medine Yahudileri ve Benî Kureyza Hikayesi Üzerine Yeni Bakışlar", çev. Şaban Öz, *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 17/2 (2004), 139-144.

²⁰ Vâkıdî, *Meğâzi*, 2/509-510.

²¹ Vâkıdî, *Meğâzi*, 2/522-523; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/244-245; Taberî, *Târîh*, 2/591-592.

²² Aslen Nadîroğullarından olup, Kurayza oğullarından bir adamla evliydi. Bu nedenle kabilesinin karıştırıldığı görülmektedir. Bkz. İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/125-127.

²³ Vâkıdî, *Meğâzi*, 2/520-521; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/245; Taberî, *Târîh*, 2/592; Taberî, *Târîh*, 3/15.

²⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/273-275; Taberî, *Târîh*, 2/493-499.

²⁵ Vâkıdî, *Meğâzi*, 2/562-563; Taberî, *Târîh*, 2/642.

²⁶ Vâkıdî, *Meğâzi*, 2/566-568; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/618.

²⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/328; Taberî, *Târîh*, 3/9.

Çünkü Yahudiler sefere katılacaklardan borçlarını istemişlerdir.²⁸ Oraya vardığında İslam'a davet çağrısına olumsuz cevap vermeleri üzerine Hz. Peygamber, adım adım Hayber kalelerini fethetmiştir. Başlangıçta canları bağışlanıp sürgün edilmeleri kararlaştırılan Yahudiler, tarım ve ziraattaki becerileri nedeniyle eski topraklarında ortakçı/yarıyacı vasfıyla bırakılmışlardır. Ayrıca bu sefer esnasında Fedek, Vâdilkurâ ve Teymâ Yahudileriyle de benzer antlaşmalar yapılmıştır.²⁹ Hz. Peygamber, beşte birlik kısım olan humusun çıkarılmasından sonra Hayber ganimetlerinin (bir kısmının) satılmasını ve hisselerin gazveye katılanlara dağıtılmasını emretmiştir.³⁰

Hayber Gazvesi esnasında Yahudilerin önde gelen adamlarından Sellâm b. Mişkem'in eşi Zeynep bnt. el-Hâris, Allah Rasûlünü zehirleme teşebbüsünde bulunmuştur.³¹ Diğer taraftan Hayber esirleri arasında Benî Nadîr'in önemli adamlarından Huyey b. Ahtab'ın kızı ve Kinâne b. Ebi'l-Hukayk'ın eşi Safiyye de bulunmaktaydı. Kocasını öldürüldükten sonra Hz. Peygamber Safiyye'nin bedelini ödeyip âzat etmiş ve nikâhına almıştır.³² Böylece Yahudilerle ikinci defa hısımlık bağı kurmuştur.³³

Hiç şüphesiz Hz. Peygamber'in Hicâz bölgesindeki Yahudilerle ilişkileri burada zikrettiklerimizle sınırlı değildir.³⁴ Ancak, zırh ve rehin konusunun anlaşılması için aşağıda yapılacak değerlendirmelere ışık tutması ve yardımcı olması açısından bu kadar bilginin yeterli olacağı

²⁸ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/634-635.

²⁹ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/690-691, 706-707, 710-711; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/337, 349-353; Taberî, *Târîh*, 3/15, 20-21.

³⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/680-681; Fethuddîn Muhammed İbn Seyyidünnâs, *Uyûnü'l-eser fî funûni'l-meğâzî ve's-şemâil ve's-siyer*, thk. İbrahim Muhammed Ramazan (Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1414/1993), 2/182; Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ*, 9/295.

³¹ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/677-679; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/337-338. Hz. Peygamber'in zehirli koyun etini yemesine rağmen bunun ona zarar vermemesi İslâm kelamcıları tarafından Hz. Peygamber'in bir mucizesi olarak kabul edilmiştir. Bkz. Mustafa Aykaç, *Nâsiruddîn el-Beyzâvî -Kelâmî Görüşleri, Osmanlı Kelam Geleneğindeki Yeri-* (Ankara: Gece Yayınları, 2019), 171-172.

³² Safiyye, Kinâne'den önce Kurayza oğullarından Sellâm b. Mişkem ile evli olup ondan boşanmıştır. Bkz. İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/116-125.

³³ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/673-675; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/330-331, 336; Taberî, *Târîh*, 3/9, 12.

³⁴ Hz. Peygamber'in Yahudilerle münasebetleri için bkz. Nadir Özkuyumcu, "Asr-ı Saadet'te Yahudilerle İlişkiler", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*, 4 Cilt (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007), 177-232; Nuh Arslantaş, "Hz. Peygamber (sas) Döneminde Yahudiler", *İslâm Tarihi ve Medeniyeti*, 15 Cilt (İstanbul: Siyer Yayınları, 2018), 505-548; İsmail Hakkı Atçeken, "Asr-ı Saadet'te Yahudilerle İlişkilere Genel Bir Bakış", *Diyanet İlmî Dergi* Özel Sayı (2003), 433-452; Şemsettin Kırış, "Hz. Peygamber'in Ümmetine Bıraktığı Miras Olarak el-Kitâb", *Turkish Studies* 14/1 (2019), 47.

düşünülmektedir.

B. Kaynaklarda Zırh ve Rehin Rivayetleri

İslâmî ilimler içerisinde konusu Hz. Peygamber olması münasebetiyle siyer ve İslâm tarihi disiplinlerinin hadis ilmiyle yakınlıkları söz konusudur. Hz. Peygamber'i anlama ve anlamlandırma konusunda tarihî rivayetleri bilgi, belge ve bulgu olarak değerlendirme konusunda hadisçilere göre daha müsamahalı olduğu kabul edilen ilk dönem tarih ve siyer müelliflerinin Hz. Peygamber'in "vefatı esnasında almış olduğu bir miktar gıda maddesi (arpa/yiyecek/erzak) karşılığında bir Yahudi'ye borçlu veya zırhının bir Yahudi'de rehin olduğu" iddialarıyla ilgili hadisçilere göre daha katı/titiz davrandıkları³⁵ ve -bazıları hariç- bu rivayetleri eserlerine almadıkları görülmektedir.³⁶

İncelendiğinde ilk dönem siyer ve İslâm tarihi müelliflerinden İbn Sîhâb ez-Zührî'nin (124/742) *el-Meğâzî*, İbn İshak'ın (151/768) *es-Sîre*, Vâkıdî'nin (207/823) *Kitâbü'l-Meğâzî*, İbn Hişâm'ın (213/828) *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Halife b. Hayyât'ın (240/854) *Tarih*, İbn Habîb'in (245/860) *el-Muhabber* ve *el-Münemmak*, İbn Kuteybe'nin (276/889) *el-Maârif*, Belâzürî'nin (279/892) *Ensâbu'l-Esrâf* ve *Fütûhu'l-Buldân*, Dineverî'nin (282/894) *Ahbâru't-Tıval*, Ya'kûbî'nin (292/905) *Tarih*, Taberî'nin (310/923) *Tarih*, İbn Hibbân'ın (354/965) *es-Sikât* ve *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Makdisî'nin (355/966) *el-Bed'ü ve't-Tarih*, İbn Miskeveyh'in (421/1030) *Tecâribü'l-Ümem*, İbn Hazm'ın (456/1063) *Cevâmiu's-Sire*, İbnü'l-Cevzî'nin (597/1201) *el-Muntazam* ve İbnü'l-Esîr'in (630/1233) *el-Kâmil fi't-Tarih* adlı eserlerinde Hz. Peygamber'in vefatı esnasında veya öncesinde zırhının rehinli olduğuna dair hiçbir bilginin olmadığı görülmüştür.

Zırh ve rehin rivayetlerinin siyer ve İslâm tarihi müellefatı içerisinde ilk görüldüğü eser İbn Sa'd'ın (230/844) *Tabakât*'idir. Bu eserde toplam dört rivayet bulunmaktadır. Esmâ bnt. Yezîd'ten rivayet edilen "Rasûlüllah vefat ettiği gün zırhı bir yük (vesk) arpa karşılığında Yahudi bir adamın yanında rehin bulunuyordu" anlamındaki rivayet iki defa geçmektedir.³⁷ Diğer ikisi ise Ca'fer b. Muhammed'in babasından "Hz. Peygamber'in zırhı arpaya karşılık Benî Zufer kabilesinden Yahudi Ebü's-Şahm'ın yanında rehin bulunuyordu" ve Hz. Aişe'den "Rasûlüllah vefat ettiğinde zırhı rehin

³⁵ Ali Osman Koçkuzu, *Hadis İlimleri Ve Hadis Tarihi* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1983), 178; Ekrem Ziya Umerî, *Hadis Tarihi*, çev. İsmail Kaya (Konya: Esra Yayınları, 1990), 81; İsmail Lütfi Çakan, *Hadis Edebiyatı* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1996), 142.

³⁶ Burada ve aşağıda, disiplinlerin zayıflık-güvenilirlik, bütünlük-ayrılık, öncelik-sonralık tartışmalarından ziyade bir durum tespiti vurgulanmaktadır.

³⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/351, 420.

bulunuyordu” anlamında rivayet edilen metinlerdir. İbn Sa’d, rivayetlerin birinde “otuz sâ” diğeri ise “altmış sâ” arpa olduğunun belirtildiğini de ifade etmektedir.³⁸

İkincisi ise Ebü’ş-Şeyh el-İsfahânî’nin (369/979) *Ahlâku’n-nebî ve âdâbüh* adlı eseridir. Bu eserde Enes b. Malik’ten iki, Esmâ bnt. Yezîd’ten de bir rivayet yer almaktadır. Enes rivayetlerinde “vefat/öldüğünde” ve “yahudi” kaydı bulunmamakla birlikte ölçü birimi olarak “sa” ve “bir miktar arpa” kaydı bulunmaktadır. Esmâ bnt. Yezîd rivayetinde ise ölçü birimi olarak “vesk” ve “bir yahudi” kaydı yer almaktadır. Eserde bu rivayetler “Hz. Peygamber’in Zühd’ü” başlığı altında zikredilmektedir.³⁹ Ondan sonra ise Beyhakî’nin (458/1066) *Delâilü’n-Nübüvve* adlı eserinde ve diğeri bazı eserlerde “Hz. Peygamber’in Zühd’ü” başlıklarında bu tür rivayetler görülmektedir

Hadis kaynaklarında ise aynı konuyla ilgili başta Hz. Aişe, Abdullah b. Abbas, Enes b. Malik ve Esmâ bnt. Yezîd olmak üzere çeşitli râvîlerden gelen ancak kelime, cümle ve konu anlamında birbirinden farklılık arz eden rivayetler bulunmaktadır.

Zırh ve rehin rivayetlerinin İslâmî ilimler içerisinde kronolojik olarak görüldüğü ilk eser İmam Şâfiî’nin (204/820) *Müsned*’idir. Bu eserde “Kitabü’r-Rehn” babı içerisinde peş peşe üç rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetler aynı anlamı ifade eden cümleler olup sadece birinde bir kelime fazlalığı vardır. Metin şöyledir: “Hz. Peygamber (sav), Benî Zafer kabilesinden Yahudi Ebû Şahm’a zırhını rehin verdi” veya “Hz. Peygamber’in zırhı Benî Zafer kabilesinden Yahudi Ebû Şahm’da rehindi.”⁴⁰ Bu metinlerde ne “Hz. Peygamber vefat ettiğinde” ne de “arpa ve buğday” gibi ifadeler bulunmaktadır.

İbn Ebî Şeybe’nin (235/850) *Kitabü’l-Musannef*’inde ise üç rivayet geçmektedir. Bunlar, İbrahim’den, Abdullah b. Abbas’tan ve Esmâ bnt. Yezîd’ten rivayet edilmektedir. Esmâ bnt. Yezîd’in rivayeti az önce İbn Sa’d’da belirtilen rivayetten “bir miktar yiyecek karşılığında” ifadesiyle

³⁸ فُيْضَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَإِنَّ دِرْعَهُ لَمَرْمُوثَةٌ. قَالَ يَزِيدُ فِي حَدِيثِهِ: بِثَلَاثِينَ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ. وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَسَدِيُّ “ 47/2022/1” İbn Sa’d, *Tabakât*, 1/420.

³⁹ Muhammed b. Ca’fer Ebü’ş-Şeyh el-İsfahânî, *Ahlâku’n-nebî ve âdâbüh*, thk. Salih b. Muhammed el-Veneyyân (Riyad: Dâru’l-Müslime, 1998), 4/138 (No: 829), 140 (No: 830), 218 (No: 870).

⁴⁰ “أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَعَنَ دِرْعَهُ عِنْدَ أَبِي الشَّخْمِ الْيَهُودِيِّ رَجُلٍ مِنْ نَبِيِّ ظَفَرٍ.” Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, *Müsned*, thk. Mâhir Yâsîn Fehl (Kuveyt: Şirketü Ğirâs Li’n-neşr, 1425/2004), 3/213 (No: 1774, 1775, 1776).

farklılık göstermektedir.⁴¹ İbn Abbas'ın rivayeti ise "Rasûlullah vefat ettiğinde zırhı otuz sâ' karşılığında rehindi, onunla ailesi için rızık/erzak almıştı" şeklindedir.⁴²

Zırh ve rehin rivayetlerinin en fazla olduğu eser -hiç kuşkusuz nicelik olarak kütüb-i tis'a'dan ayrılan- Ahmed b. Hanbel'in (241/855) *Müsned*'idir. Bu eserde toplam on bir rivayet bulunmakta olup bunların ikisi Hz. Aişe'den,⁴³ ikisi Esmâ b. Yezîd'ten,⁴⁴ üçü Abdullah b. Abbas'tan,⁴⁵ dördü ise Enes b. Malik'ten⁴⁶ rivayet edilmiştir. Hz. Aişe rivayetlerinin biri "Rasûlullah zırhını bir Yahudi'ye rehin vermişti, onunla yiyecek almıştı"⁴⁷ diğeri ise "Rasûlullah vefat ettiğinde zırhı 'otuz sâ' arpa' karşılığında rehindi"⁴⁸ şeklindedir. İbn Abbas rivayetlerinde ise "otuz sâ' arpa" ifadeleri bulunmaktadır.

Buhârî'nin (256/870) *Sahîh*'inde ise bu konuyla ilgili tekrarlarla birlikte Enes b. Malik'ten iki, Hz. Aişe'den sekiz, toplamda on rivayet bulunmaktadır. Enes rivayetleri şöyledir: "Bir keresinde Enes, Rasûlullah'a arpadan yapılmış bir ekmek ve bir miktar beklemiş/bayatlamış yağ götürdü. O zamanda Rasûlullah'ın zırhı Medine'de bir Yahudi'nin yanında rehindi. Onunla ailesi için arpa almıştı." Enes devamla "Muhammed'in ev halkı ne bir sâ' buğday ile ne de bir sâ' arpa ile akşamlamamıştır" dedi. "O sırada Peygamber'in dokuz evi/eşi vardı."⁴⁹ Hz. Aişe'den bir rivayet "Rasûlullah vefat ettiğinde zırhı bir Yahudi'nin yanında otuz sâ' arpa karşılığında rehindi"⁵⁰ şeklinde, bir rivayet "Rasûlullah bir Yahudi'den veresiye

⁴¹ Ebû Bekir Abdullah İbn Ebî Şeybe, *el-Kitâbü'l-Musannef fi'l-ehâdîsi ve'l-âsâr*, thk. Kemal Yusuf el-Hût (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409/1988), 4/272 (No: 20021).

⁴² İbn Ebî Şeybe, *Kitâbü'l-Musannef*, 4/272 (No: 20022). Üçüncü rivayet ise "Rasûlullah vefat ettiğinde zırhı rehinliydi" şeklindedir. Bkz. Ayını eser 4/452 (No: 22048).

⁴³ Ebû Abdillâh Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, thk. Şuayb Arnavûd - Âdil Mürşid (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 43/98 (25934), 135 (25998).

⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 45/546 (27565), 567 (27587).

⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/18 (2109), 456 (2724), 5/388 (3409).

⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 19/53 (11993), 360 (12369), 20/406 (13169), 21/148-149 (13497).

⁴⁷ "رَهْنَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَهُودِيًّا دِرْعًا، وَأَخَذَ مِنْهُ طَعَامًا" Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 43/98 (25934).

⁴⁸ "تُوِّفِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَدِرْعُهُ مَرْهُونَةٌ بِثَلَاثِينَ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ" Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 43/135 (25998).

⁴⁹ Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır (Beyrut: Dâru Tûkun Necâh, 1422/2001), "Büyü", 14; "Rehin", 1.

⁵⁰ Buhârî, "Cihad ve Siyer", 88; "Meğâzi", 80.

yiyecek/erzak satın aldı ve ona bir zırhını verdi”⁵¹ şeklinde, bir rivayet de “demirden olan zırhını ona verdi” ilavesiyle rivayet edilmiştir.⁵²

Diğer hadis müelliflerinin eserlerinde de konuyla ilgili rivayetler görülmektedir. Son olarak Tirmizî’nin (279/892) *Sünen*’inde İbn Abbas ve Enes b. Malik’ten gelen rivayetlerde “yirmi sâ’ yiyecek/erzak”⁵³ şeklinde bir ifadenin bulunduğunu da ifade etmiş olalım.

Hadis uleması tarafından, zırh ve rehin konusunda burada zikredilen ve zikredilmeyen rivayetlerin sıhhat derecelerinin hadis tekniği içerisinde sahih ve sahih ligayrihi olarak tanımlandıkları görülmüştür. Bu nedenle olsa gerek bu rivayetlerin şerh ve tahrir gibi eserlerde fazla konu edilmedikleri ve tafsilatlı incelenmedikleri görülmektedir. Ancak bu rivayetlerin hiçbirinin bizatihi Hz. Peygamber’in sözleri olmayıp sahâbî sözü oldukları da anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Ahmed b. Hanbel’in Enes’ten rivayetinin râvilerinden olan Muhammed b. Fudayl’ın, Esmâ bnt. Yezîd’in râvilerinden olan Şehr b. Havşeb’in ve Hz. Aişe’nin râvilerinden Sevrî’nin tenkit edildikleri de görülmüştür.⁵⁴

Zırh ve rehin konusunda zikrettiğimiz bütün metinleri aşağıda yapacak değerlendirmeye esas olacak şekilde birleştirildiğinde “Medine döneminde veya vefatı esnasında Hz. Peygamber, dokuz eşi/evi için bir Yahudi’den bir miktar yiyecek, yirmi sâ’ yiyecek/erzak, otuz sâ’ veya altmış sâ’ arpa veya bir yük (vesk) arpayı satın veya veresiye aldı ya da zırhını veya demirden olan zırhını rehin vererek aldı. Zırhı vefat ettiği gün arpaya karşılık bir Yahudi’de veya Benî Zafer kabilesinden Yahudi Ebû Şahm’da rehindi” şeklinde bir metin ortaya çıkmaktadır.

Kaynaklarda, Hz. Peygamber’in zırhının genel anlamda rehin olduğu ifade edilse de yukarıda zikredilen bazı kitap⁵⁵ ve sanal ortamdaki⁵⁶ bilgilerde ise Hz. Peygamber’in borçlu olduğu söylenmektedir. Zırh ve rehin

⁵¹ Buhârî, “Büyü”, 33. Bu rivayet Müslim’de de geçmektedir. Bkz. Müslim b. Haccac b. Müslim, *Sahîh-i Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, trz.), “Müsâkât”, 24.

⁵² Buhârî, “Selem”, 5. Ayrıca bkz. Müslim, “Rehin”, 24. Buhârî’de var olan diğer rivayetler yukarıda farklı kaynaklarda verdiğimiz rivayetlerle aynılık göstermektedir. Bkz. “Rehin”, 2, 5; “Büyü”, 88.

⁵³ Muhammed b. İsmâ et-Tirmizî, *es-Sünen*, thk. Ahmet Muhammed Şakir vd. (Mısır: Şirketü Mektebe ve Matbaa Mustafa, 1395/1975), “Büyü”, 7.

⁵⁴ Tenkitler için bkz. Alî b. Ömer ed-Dârekutnî, *el-İlelü’l-vâride fî’l-ehâdisi’n-nebeviyye*, thk. Mahfûzurrahman Zeynullah es-Selefi (Riyad: Dâru Taybe, 1405/1985), 13/378 (No: 3267), 14/256 (No: 3603); Bedrüddîn Mahmûd el-Aynî, *Umdetü’l-kârî şerhi Sahîhi’l-Buhârî* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, trz.), 11/182-184.

⁵⁵ 2. dipnota bkz.

⁵⁶ 3. dipnota bkz.

konusunun değerlendirilmesine geçmeden önce “rehin” ve “borç” ifadelerinin anlaşılması ve meseleye katkı sunması açısından kısaca bir bilgilendirme yapmak faydalı olacaktır.

Fıkıh literatüründe borç meselesi farklı kavramlarla anlatılsa da genel anlamda borç konusu “دين” “d-y-n” kavramıyla ifade edilmekte ve daha çok bu kavram üzerinden anlaşılmaktadır. Kur’ân-ı Kerîm’de de bu kelime ile kullanılmaktadır.⁵⁷ Deyn veya borcu; “kişinin ödünç aldığı para veya malın karşılığı olarak yerine getirmesi gereken hukuki sorumluluklar” şeklinde tarif etmek mümkündür.⁵⁸ Hukuki sorumluluk olarak yapılması gereken ödemeler para, mal veya onların muadili olan şeylerle yerine getirilmelidir.

Rehn veya Rehin “رهن” ise ticaretle ilgili bir uygulama olup kısaca “borca karşı bırakılan teminat”tır.⁵⁹ Diğer bir ifadeyle “bir alacak karşılığında teminat işlevi görmek ve gerektiğinde bedelinden bu hakkı tahsil etmek üzere bir malın alacaklı tarafından alıkonulmasını sağlayan akdi veya teminat işlevi gören malı” ifade eden durumdur.⁶⁰

Alacaklının borcunu teminat altına alması, yeterli nakde/paraya sahip olmayanların ihtiyaç duydukları malları veresiye alması gibi bir çeşit güvence sağlamasından dolayı cahiliye dönemi dâhil çok eski zamanlardan beri ekonomik hayatı canlandırıcı etkiye sahip hukukî bir müessese olarak kullanılan rehinli alışveriş sistemi Kur’ân, sünnet ve icma ile sabittir. Bununla birlikte rehinli bir alışverişte ticareti sonlandırmayan ancak rehin nedeniyle sonlanmış gibi hüküm gören çeşitli ve özel bazı şartların olduğu da ilgili kaynaklarda ifade edilmektedir.⁶¹

C. Zırh ve Rehin Rivayetlerinin Değerlendirilmesi

Kur’ân-ı Kerîm’in önemli bir özelliği ayetlerinin toptan inmesi değil, yaşanan bir olay veya hadise üzerine o meseleyi aydınlatıcı veya hükme

⁵⁷ “Ey iman edenler! Belli bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman bunu yazın...” Bakara 2/282.

⁵⁸ Hüseyin b. Muhammed er-Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur’ân*, thk. Safvân Adnân ed-Dâvudî (Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1412/1992), 1/323 “dyn” mad.; Muhammed el-Murtazâ ez-Zebîdî, *Tâcû'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs*, thk. Komisyon (b.y.: Dâru'l-Hidâye, trz.), 35/49-50 “dyn” mad.; M. Âkif Aydın, “Borç”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/285-291; M. Âkif Aydın, “Deyn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/266-285.

⁵⁹ Cemâlüddîn Muhammed İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdir, 1414/1993), 13/188 “rhn” mad.; Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 444 “rhn” mad.

⁶⁰ Halit Çalış - Hasan Hacak, “Rehin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/538.

⁶¹ Vehbe Zuhaylî, *İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi* (İstanbul: Risale, 1992), 6/307; Çalış - Hacak, “Rehin”, 34/538.

bağlayıcı bir üslupla inmiş olmasıdır. Yahudilerle ilgili zikredilen ayetlere de bu gözle bakmak gerekmektedir. Bu ayetlerde onlar “yahudi, yahudiler, ehl-i kitap, kitap ehli, kâfir ve müşrik” olarak isimlendirilmişlerdir. Bu ayetler bir taraftan Yahudilerin tutum ve davranışlarından bahsederken bir taraftan da Hz. Peygamber’in onlara nasıl davranması ve onlarla ilişkilerinin nasıl olması gerektiğinin yol ve yöntemini çizmiştir. Yahudilerin Medine’deki durumları, toplumla münasebetleri, davete verdikleri tepkiler, söze, düzene ve kanuna itaat edip etmedikleri, Rasûlüllah’a ve Müslümanlara karşı tutumları, Benî Kaynukâ’, Benî Nadîr ve Benî Kurayza’nın sürgün edilme sebep ve sonuçları, Hendeke Savaşı’ndaki sorumlulukları, Hayber’in fethi ve akabinde gelişen hadiseler hakkında inen ayetler Hz. Peygamber’in Yahudilerle olan ilişkilerini ve kanaatlerini belirlemede ve sürdürmede etken olmuştur. Vâkıdî ve İbn Hişâm’ın eserlerinde Yahudilerle olan münasebetler ve üç yahudi kabilesinin sürülmesi konuları içerisinde ve akabinde bu hususlar hakkında inen ayetleri verdikleri ve inceledikleri metot konuyu anlamaya yardımcı olmaktadır. Bu anlamda zırh ve rehin rivayetlerinin zikredilen hususların yanında Kur’ân-ı Kerîm, hadis-i şerifler, siyer ve İslâm tarihi verileriyle çelişen ve uyuşmayan yönlerini genel olarak şu şekilde sıralamak mümkündür.

a. “Kitap ehlinden olan kafirler ve müşrikler, Rabbinizden üzerinize bir hayrın indirilmesini arzu etmezler...”,⁶² “Sen onların dinlerine uymadıkça, Yahudi ve Hıristiyanlar senden kesinlikle hoşnut olacak değillerdir...”,⁶³ “Mü’minler, mü’minleri bırakıp inkarcıları dost edinmesin. Kim böyle yaparsa Allah ile bir ilişkisi kalmaz...”,⁶⁴ “Kitap ehlinden ... öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet bıraksan, sen, onun tepesine dikilip durmadıkça onu sana ödemez...”,⁶⁵ “... Eğer kendilerine kitap verilenlerden herhangi bir gruba boyun eğecek olursanız, sizi imanınızdan sonra tekrar küfre döndürürler”,⁶⁶ “Ey iman edenler! Mü’minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeyin...”,⁶⁷ “... Yahudi ve Hıristiyanları dostlar (veliler) edinmeyin; onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden onları kim dost edinirse, kuşkusuz onlardandır...”,⁶⁸ “... Andolsun, insanlar içinde, mü’minlere en şiddetli düşman olarak Yahudileri ve müşrikleri bulursun...”,⁶⁹ şeklindeki ayetlerin

⁶² Bakara 2/105.

⁶³ Bakara 2/120.

⁶⁴ Âl-i İmrân 3/28.

⁶⁵ Âl-i İmrân 3/75.

⁶⁶ Âl-i İmrân 3/100.

⁶⁷ Nisâ 4/144.

⁶⁸ Mâide 5/51.

⁶⁹ Mâide 5/82.

içerdiği anlamlar nedeniyle Hz. Peygamber'in ekonomik/ticari bir gerekçeyle de olsa -vefatına yakın bir zamanda- zırhını bir Yahudi'ye rehin vermeyeceğini düşünmekteyiz.⁷⁰

Buradaki ayetlerin farklı bağlamlarda değerlendirilmesi gerektiğini, ticaret ilişkisi ile dost edinmeyi ve bir Yahudi'ye muhtaç olmayı birbirine karıştırmamak gerekir gibi yorum ve önerilerde bulunanlar olabilecektir. Ancak biz, zırh ve rehin rivayetlerinin sadece ekonomik bağlamda değil, askeri, siyasi, sosyal, hukuksal ve toplumsal bağlamda da ele alınmasının gerektiğini, bu nedenle zikredilen ayet metinlerinin yorum ve değerlendirmelerimize katkı yaptığı düşünülmektedir.

b. Bakara sûresi 282. ayette borçlarla ilgili, 283. ayette ise rehine ilgili hüküm ve bilgiler verilmektedir. Bu ayetlerin ilkinde borçların yazılması, ikincisinde ise yolculuk anında yazıcı bir kâtip bulunamaması halinde ticaret için rehin alınabileceği ifade edilmektedir. Fıkıhçılar, rehin ayetinin içerdiği açık ve kapalı anlamlardan dolayı farklı değerlendirmeler yapsalar da ayetin zahirinde “yolculuk esnasında yazacak bir kimse bulamazsanız-”⁷¹ dendiğinden şartın yolculukta olduğu görülmektedir. Zırh ve rehin rivayetlerinde ise Hz. Peygamber seferde değil Medine'dedir. Yukarıda zikredilen ayetlerden Yahudilerin genel olarak güvenilmeyecek insanlardan oldukları ve dolayısıyla dost edinilmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Rehin ayetinin devamında ise “Eğer birbirinize güvenerseniz kendisine güvenilen kimse emanetini/borcunu ödesin...” denilmektedir. Bunun anlamı karşılıklı güvenin bulunması durumunda rehine gerek olmadığı hususudur. Ancak rivayetlere göre Hz. Peygamber rehin vermiştir. Ayetin zahiri anlamından yola çıkılıp rehin rivayetlerine bakıldığında ise ortaya (Medineli) bir Yahudi'nin devlet sahibi Hz. Peygamber'e güvenmediği ve alacağına karşı bir güvence olarak Allah Rasûlü'nden rehin talep ettiği anlamı/sorunu çıkar ki bu durumu da izah etmek hiç de kolay olmayacaktır.⁷² Ayrıca hiçbir

⁷⁰ Rasûlüllah'ın evrensel peygamber olması münasebetiyle herhangi bir Yahudi'yle veya başka bir din mensubuyla savaş aletlerini içeren böyle bir ticari ilişkiye girmesi normal hatta tebliğin uzak kitlelere ulaşmasını sağlamak için gerekli olduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Böyle bir değerlendirme için de öncelikle Kur'an-ı Kerim'in dönemin Yahudilerine bakışıyla Hz. Peygamber'in özellikle Medine'deki Yahudilerle ilişkilerine – yukarıda belirttiğimiz hususlarla birlikte- bakılmasının gerektiği ortadadır.

⁷¹ “Eğer yolculukta olur da bir yazıcı bulamazsanız, o zaman alınmış rehinler yeterlidir. Eğer birbirinize güvenerseniz kendisine güvenilen kimse emanetini (borcunu) ödesin ve Rabbi Allah'tan sakınsın....” Bakara 2/283.

⁷² Burada, “rehin örfi bir uygulamadır. Rehin uygulamasının sebebi güvensizlik değil alışverişin tahakkukudur, rehin işleminin yapılaş biçiminden, rehin alan kimsenin muamelede bulunduğu kimseye güvenmediği sonucu çıkmaz. Bugün dahi noter araba satışlarında imzadan önce parayı aldın mı diye soruyor. Bu soruyu sorması alıcıya

Müslüman da Peygamber'inin böyle bir muameleyle karşılaşmasını tasvip etmeyecektir.⁷³

Diğer taraftan Kur'ân-ı Kerîm'in emirlerine sıkı sıkıya bağlı olduğu bilinen Hz. Peygamber üstlenmiş olduğu ilahî elçilik ve devlet başkanlığı görevinde yazarak kayıt tutmaya oldukça önem vermiştir ki vahiyler için vahiy kâtipleri, hem kendi işleri hem de yönettiği devletin iş ve işlemleri için özel ve ayrı kâtipler görevlendirmiştir.⁷⁴ Hal böyleyken o kâtiplerin Hz. Peygamber'in zırhının rehin olduğuna dair bir kaydına da rastlanmamaktadır.

c. Hz. Peygamber'in bir Yahudi'yle veresiye –rehinli değil- alışveriş yapma niyetine dair şöyle bir rivayet aslında zırh ve rehin rivayetlerine ışık tutacak niteliktedir. “Hz. Peygamber'in kalın kumaştan olan iki elbisesi vardı. Onları giydiğinde terlerdi.” Hz. Aişe de ona, “Falan Yahudi Şam'dan kumaşlar getirmiş, ona birisini gönderip veresiye bir elbise mi alsan?” dedi. Elbise almak için gönderilen kişiye Yahudi “-Muhammed'in maksadını biliyorum, o benim malımı ve paramı dolandırmak/gasp etmek istiyor” dedi. Bu durumu öğrenen Hz. Peygamber de “Yahudi yalan söyledi, çünkü o benim Allah'tan en çok korkan ve emanete en çok dikkat eden biri olduğumu biliyor” dedi.⁷⁵ Bu hadisenin, zırh ve rehin rivayetlerine “vefat ettiğinde” tahdidini koyan rivayetlerden önce olduğu anlaşılmaktadır.

“Veresiye alma” usulünün tarihin her döneminde ticari hayatta uygulandığı bilinmektedir.⁷⁶ Böyle bir yöntemde bile söylenen

güvenmediği anlamına gelmiyor,” gibi bir yaklaşım sergilenebilir. Böyle olsa da netice itibarıyla böyle yaklaşımların temelinde de bir güvensizlik durumunun söz konusu olduğu görülmektedir.

⁷³ Rehinle ilgili tartışmalar için ayrıca bkz. Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî vd. (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959), 5/140-141.

⁷⁴ Kâtipler için bkz. Ebü Ömer Şihâbüddîn İbn Abdürabbih, *el-'İkdü'l-ferîd* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1404/1984), 4/244; Ebü'l-Hasan Ali b. Hüseyin el-Mes'ûdî, *et-Tenbîh ve'l-işrâf*, nşr. Abdullah İsmail es-Sâvî (Kahire: y.y., trz.), 245; Ahmed b. Muhammed İbn Miskeveyh, *Tecâribü'l-ümem ve teâkibü'l-himem*, thk. Ebü'l-Kâsım İmâmî (Tahran: Surûş, 1421/2001), 1/274; Ebü'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed en-Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb ff fûnûni'l-edeb* (Kahire: Dâru'l-Kütüb, 1423/2003), 18/236; Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyîzi's Sahâbe*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Meûz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1995), 2/280; Kettânî, *et-Terâtibü'l-İdâriyye*, 1/274-276.

⁷⁵ Tirmizî, “Büyü”, 7.

⁷⁶ Hadis kitaplarının rehin ve büyü' bölümlerine bakıldığında Hz. Peygamber'in rehinle ilgili sözleri ve bu uygulamanın cahiliyeden beri kullanıla gelen ticari bir yöntem olduğu görülecektir. Ancak, bu bölümlerde incelediğimiz rivayetlerin dışında Hz. Peygamber'in rehinli bir alışverişine rastlanmamıştır.

“gasp/dolandırma” ifadesiyle bir Yahudi'nin Allah Rasûlü'ne bakış ve yaklaşımlarını görmek mümkündür. Bırakın peygamberliğini kabul etmeyi, Medine'nin siyasî ve sosyal bir lideri hatta bir kanaat önderi olarak bile Hz. Peygamber'i dikkate almadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Allah'tan en çok korkan ve emanete en çok riayet eden bir Peygamber'e, “dolandırıcı” diyen bir kişi ve dâhil olduğu zümreyle Hz. Peygamber'in -vefatına yakın bir zamanda- zırhını verip rehinli alışveriş yaparken bu tecrübesini dikkate alacağını düşünmekteyiz. Bu anlamda onun “Mü'min bir delikten iki defa geçmez/aynı delikten iki defa sokulmaz”⁷⁷ ifadesi kanaatleri oluşturmaya yardımcı olmaktadır.

ç. Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethi esnasında ve vefatına sebep olan hastalık sürecinde Yahudilerle ilgili kullanmış olduğu ifadeler kaynaklarda meşhurdur. Bunlardan ilki “Allah Yahudileri kahretsin/öldürsün!...”,⁷⁸ ikincisi “Allah'ın laneti Yahudi ve Hıristiyanların üzerine olsun. Onlar, peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler”,⁷⁹ üçüncüsü ise “Arap Yarımadasında iki din bir arada kalmasın”⁸⁰ sözleridir. Bu ifadelerin tartışmalarına girmeden sadece Hz. Ömer'in Yahudileri ve bir kısım Hıristiyanları Hicâz bölgesinden çıkarmış olması –farklı değerlendirmeler olsa da- onun Hz. Peygamber'in bu söz ve vasiyetlerini dikkate aldığını göstermektedir. Hal böyleyken hem lanet edip hem de Medine'den çıkarılmasını istediği bir Yahudi'den bir miktar erzak/hububat için Allah Rasûlü'nün, zırhını rehin vermesini beklemek çok da gerçekçi olmayacaktır.

d. Hiç kuşkusuz Hz. Peygamber'in Müslümanlar nezdinde zorunlu bir örnekliği bulunmaktadır.⁸¹ Onun özellikle Medine dönemindeki hayatı Mekke dönemine göre daha ön planda ve daha belirgindir. Durum böyleyken zırhını vererek gıda maddesi almış olduğu iddiasının “yiyecek mi, erzak mı, yoksa arpa mı” olduğuyla, ölçü biriminin “miktar mı, sâ' mı, vesk mi” olduğuyla, miktarının “bir miktar mı, yirmi sâ' mı, otuz sâ' mı, yoksa altmış sâ' mı” olduğuyla ilgili birbiriyle çelişen ifadelerin bu miktarda ve çeşitlilikte metinlerde olmaması beklenmektedir.

e. Bilindiği gibi Hz. Peygamber uluslararası ticaret yapan bir sülalenin

⁷⁷ Buhârî, “Edeb”, 83; Müslim, “Zühd”, 12.

⁷⁸ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/865; İbn Ebî Şeybe, *Kitâbü'l-Musannef*, 7/409 (No: 36945); Buhârî, “Büyü”, 103, 111.

⁷⁹ İbn Şihâb ez-Zührî, *el-Meğâzî*, 131; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/211-212; Buhârî, “Mesâcid”, 22.

⁸⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/695-696; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/352; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/223; Belâzürî, *Fütûh*, 37. Ayrıca bkz. Muhammed b. İshâk el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, thk. Abdülmelik Abdullah Dehiş (Beyrut: Dâru Hazar, 1414/1993), 3/12-14.

⁸¹ Hac 22/78; Ahzâb 33/21.

ferdi olarak dünyaya gelmiştir. Risâletle görevlendirildiği anda bile eşi ve kendi adına ticaretle uğraşmaktaydı. Medine döneminde ilk icraatlarından biri pazar kurmak olmuş, “simsar” olarak adlandırılan ticaret erbabının adını “tüccar” olarak değiştirmiş ve çarşı pazara bir düzen getirmiştir.⁸² Onun ticari faaliyetleriyle ilgili önemli örnekleri kaynaklarda görmek mümkündür. Allah Rasûlü bir malı, mal ile değiştirmekten ziyade malı satın elde edilen parayla alışveriş yaptığı gibi, bir mala talip olarak da alışveriş yaptığı görülmektedir. Mesela, hicret esnasında kullanacağı deveyi hediye etmesine rağmen bunu kabul etmeyen Hz. Peygamber ücretini Hz. Ebû Bekir’e ödemiş,⁸³ bir sefer esnasında bindiği deveyi Abdullah İbn Ömer’den satın alarak ona hibe etmiş,⁸⁴ Bilâl-i Habeşi’yi gönderip misafirlerine yeni mahsul hurma aldırması,⁸⁵ Câbir b. Abdullah’ın devesini pazarlıkla satın almış,⁸⁶ elbise almış,⁸⁷ köle satın almış,⁸⁸ ganimet mallarını satın silah satın almıştır.⁸⁹ Dolayısıyla Hz. Peygamber’in bir malı rehin verip onunla mal aldığına dair kaynaklarda farklı örnekler bulunmamaktadır. Bu durum da zırh ve rehin rivayetlerinin gerçekliğini zayıflatmaktadır.

f. Zırh ve rehin rivayetlerini ilk defa İmam Şâfiî (204/820) ile İbn Sa’d (230/844) vermişlerdir. Onlar, zırhı rehin alanın adını “Ebû Şahm” ve “Ebû’ş-Şahm”⁹⁰ şeklinde vermişler, bu kişinin de Benî Zafer/Zufer kabilesinden olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak incelendiğinde bu kabilenin Yahudi kabilesi olmayıp Arap kabilesi olduğu anlaşılmıştır.⁹¹ Bununla birlikte Ebû’ş-Şahm’ın Benî Zafer’in halîfi olduğu da ifade edilmiştir.⁹² Ancak Müslim’de “İslâm’da hilf yoktur...”⁹³ hadisi vardır. Bu hadisi genel anlamının dışında “mazlumlara yardım ve varise miras gibi konular” üzerinden yorumlayanlar olmuşsa da hadiste geçen “hilm” kelimesinin basit bir bakışla, İslâm öncesi

⁸² Tirmizî, “Büyü”, 4; Kettânî, *et-Terâtibu’l-İdâriyye*, 2/94-95.

⁸³ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviyye*, 1/486-487; Müslim, “Müsâfirûn”, 31.

⁸⁴ Buhârî, “Hibe”, 17, 24.

⁸⁵ İbn Ebî Şeybe, *Kitâbü’l-Musannef*, 4/497 (No: 22490).

⁸⁶ Vâkîdî, *Mejâzi*, 1/399-400; Müslim, “Cihâd”, 195.

⁸⁷ Süleyman b. Eş’as Ebû Dâvud, *Sünenü Ebî Dâvud*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid (Beyrut: Mektebetü’l-Asriyye, trz.), “Libâs”, 5.

⁸⁸ Ebû Dâvud, “Büyü”, 17.

⁸⁹ İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/102; İbn Seyyidünnâs, *Uyûnü’l-eser*, 2/182-183.

⁹⁰ Bu ifadelerin onun künyesi olduğu bilgisi için bkz. Aynî, *Umdetü’l-kârî*, 13/68.

⁹¹ Kaynaklar bu kabilenin Evs’in kollarından olduğunu belirtmektedir. Bkz. İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviyye*, 1/435, 524-525, 687, 2/123, 169; Ebû Ca’fer Muhammed İbn Habîb, *el-Muhabber*, thk. Eliza Lichten Stater (Beyrut: b.y., trz.), 411-414; Ebû Muhammed Ali İbn Hazm, *Cevâmiu’s-Sîre*, thk. İhsan Abbas (Mısır: Dâru’l-Meârif, 1318/1900), 99, 124; Semhûdî, *Vefâ’ül-vefâ*, 3/36-37.

⁹² İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu’l-Bârî*, 5/140; Aynî, *Umdetü’l-kârî*, 13/68, 98.

⁹³ Müslim, “Fezâilü’s-Sahâbe”, 50.

Araplarının asabiyetten almış oldukları imkânla, Arap veya gayri Arap unsurlarla yapmış oldukları yardım ve dostluk anlaşmalarını ifade ettiği anlaşılmaktadır.⁹⁴ Biz de bunu bu şekilde anlamaktayız. Siyer ve İslâm tarihi kaynaklarında Benî Nadîr kabilesinin sürgün edilmesi esnasında sürgün kararını getiren Muhammed b. Mesleme'ye, bu kabile mensupları geçmişte yaptıkları hilf antlaşmasına istinaden "Bu haberi bize Evs'ten birinin getireceğini tahmin etmezdik" dediklerinde Muhammed b. Mesleme de onlara "Kalpler değişti ve İslâm (eski) ahitleri sildi, attı."⁹⁵ demiştir. Dolayısıyla "İslâm'da hilf yoktur" hadisini böyle değerlendirildiğinde Ebü's-Şahm'ın Benî Zafer kabilesinin halîfi olamayacağı da aşikârdır. Onun Müslüman olduğuna dair de herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.⁹⁶ Olsa olsa zimmi statüsünde gayrimüslim bir Yahudi'dir.⁹⁷

g. İsmi ve zırh karşılığında Hz. Peygamber'le rehinli alışveriş yapması dışında hadis ehline göre meçhul birisi olan Ebü's-Şahm'ın kişiliği hakkında genel bir kanaat oluşturacak kadar bir bilginin Vâkıdî'de olduğu görülmektedir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi *Meğâzî*'de Hz. Peygamber'in bir Yahudi'yle böyle bir alışveriş yaptığına dair bilgi bulunmamaktadır. Vâkıdî'de Ebü's-Şahm ile ilgili -zırh ve rehin rivayetleriyle bağlantılı olmayan- üç rivayet bulunmaktadır:

İlki, Câbir b. Abdullah'ın babasının Ebü's-Şahm'a bir vesk/yük hurma borcu vardır. Hurma hasadı geldiğinde Hz. Peygamber'in de hazır bulunduğu ortamda Câbir aynı şekilde hurmayla babasının borcunu ödemiştir,⁹⁸ şeklindedir.

İkincisi, Hz. Peygamber, Benî Kurayza ganimet ve esirlerinin dağıtılması ve satılması esnasında Ebü Şahm gelerek 150 dinara iki kadın ve üç çocuk almıştır. O esnada satın almış olduğu bu esirlere "Siz Yahudi dini üzere değil misiniz" diyerek esirleri alma gerekçesini ifade etmiştir. Bu iki kadın da cevaben "Biz ölünceye kadar kavmimizin dininden ayrılmayız" diyerek Ebü's-Şahm'a cevap vermiştir.⁹⁹ Bu rivayetten Ebü's-Şahm'ın ihtiyacına binaen değil Yahudi olmaları münasebetiyle bu esirleri satın aldığı

⁹⁴ Hilf için bkz. Hakan Temir, *Arap Yarımadası'nda Kabile Hayatı* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2020), 240-242; Nadir Özkuyumcu, "Hilf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/29-30.

⁹⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, 1/179, 367; Taberî, *Târîh*, 2/552-553.

⁹⁶ Müslüman olan Yahudilerle ilgili olarak bkz. Mehmet Efendioğlu, *Arap Olmayan Sahâbîler* (İstanbul: İfav Yayınları, 2011), 193-242; Ömer Sabuncu, *Yahudi Asıllı Sahâbîler* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2019), 79-185.

⁹⁷ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/635.

⁹⁸ Vâkıdî, *Meğâzî*, 1/401-402.

⁹⁹ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/522-523.

anlaşılmaktadır. Ancak, Benî Kurayzalıların ihanetleri sebebiyle dūçâr oldukları ceza hükümleri ortadayken, bir Yahudi olarak esir Yahudileri Müslümanların elinden alarak Medine’de tekrar çoğalma riski oluşturan Ebü’ş-Şahm’a böyle bir esir satışının yapılamayacağını düşünmekteyiz. Kaldı ki böyle niyette olan bir kişiye Hz. Peygamber’in de zırhını vereceğini düşünmemekteyiz. Diğer taraftan bu bilgiyi başka kaynaklardan teyit edemediğimizi de belirtmek isteriz.

Üçüncü olarak, Hayber Gazvesine çıkıldığında Müslümanlardan borçlarını isteyenlerden biri de Ebü’ş-Şahm’dır. Kendisinden Abdullah b. Ebî Hadred el-Esemî beş dirhem borç almış, bu parayla da ailesi için arpa almıştır. Burada dikkat çekici durum Abdullah b. Ebî Hadred’in Ebü’ş-Şahm’dan arpa değil para almasıdır. O parayla başka birinden arpa almıştır. Ancak sefere çıkma esnasında Ebü’ş-Şahm onu sıkıştırarak borcunu istemiştir. Bununla yetinmemiş düşmanca bir tavırla Müslümanların gücünü hafife almış, Hayber’deki on bin savaşçının bedevîlerle karıştırılmaması gerektiğini söyleyerek Müslümanları korkutmaya çalışmıştır. –Bu tavır, ilk Yahudi kabilesi olarak Medine’den çıkarılan Benî Kaynukâ’lıların tavrına benzemektedir.- Bunun üzerine “Ey Allah’ın düşmanı!” hitabıyla Ebü’ş-Şahm Hz. Peygamber’e götürülmüş ve ukalaca tavrı sebebiyle şikâyet edilmiştir. Hz. Peygamber Ebü’ş-Şahm’ın ifadelerine bir şey söylemeden vücut diliyle kızmıştır. Hz. Peygamber’in isteği üzerine Abdullah b. Ebî Hadred elbisesini satarak Ebü’ş-Şahm’ın borcunu ödemiştir.¹⁰⁰

Müslümanların “Ey Allah’ın düşmanı!” diyerek Hz. Peygamber’e şikâyet ettikleri buradaki Ebü’ş-Şahm ile zırh ve rehin rivayetlerinde geçen Ebü’ş-Şahm aynı kimse ise, Hz. Peygamber’in bir miktar arpa için böyle bir adamla zırhını vererek alışveriş yapacağını düşünmek veya söylemek gerçekten Hz. Peygamber’i tanımamakla ifade edilebilecek bir durumdur.¹⁰¹

ğ. Hz. Peygamber ve Müslümanlar, bir güvenlik sorunu olarak ortaya çıkıp akabinde bir savaş hukuku olarak Benî Kaynukâ’ ile başlayan Benî Nadîr ve Benî Kurayza ile devam eden ve Hayber ile sonuçlanan Yahudi mücadelesi neticesinde önemli miktarda menkul ve gayrimenkul ganimet

¹⁰⁰ Vâkîdî, *Meğâzî*, 2/634-635. İbn Hacer, Abdullah b. Ebî Hadred’in biyografisini verirken Hayber ve Ebü’ş-Şahm ayrıntısını vermeden “bir Yahudi’ye” diyerek bu konuyu anlatmaktadır. Bkz. İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 4/48-50.

¹⁰¹ Ebü’ş-Şahm’la ilgili dördüncü bilgi de şöyledir. Hayber ganimetlerinden beytülmalde olan bir mücevherat setinin Hz. Peygamber’in ailesinden birine intikal etmesi üzerine bu kişi o mücevheratı dul kadınlara ve ihtiyaç sahiplerine dağıtmıştır. Hz. Peygamber’in, ailesinde olmasından rahatsızlık duyduğu bu mücevherattan bir parça daha sonra bir vesileyle Ebü’ş-Şahm’ın eline geçmiştir. Bu bilgi de Ebü’ş-Şahm’ın mesleği hakkında şüphe uyandırmaktadır. Vâkîdî, *Meğâzî*, 2/673. Kanaatimizce o tefecilik yapan bir Yahudi’dir.

elde etmişlerdir. Bunlardan bir kısmı ganimet olarak gazilere dağıtılmış, bir kısmı da fey olarak ailesi ve yakınlarının ihtiyaçlarının karşılanması için Hz. Peygamber'e bırakılmıştır.¹⁰² Her ne kadar Hz. Peygamber vefat ettiğinde geride şahsına ait fazla bir şey bırakmamış olsa da sağlığında gelir getirecek oldukça önemli miktarda tarım arazisini yönettiği anlaşılmaktadır.¹⁰³ Yukarıda da ifade edildiği gibi Uhud Savaşı esnasında Muhayrik yedi adet bahçesini Hz. Peygamber'e bırakmıştı. Fey olarak Hz. Peygamber'e verilen ilk arazi ise Benî Nadîr kabilesinin topraklarıdır. Tarım ve ziraata uygun olan bu geniş arazilerde Hz. Peygamber bir taraftan hurma yetiştiriciliği yaparken diğer taraftan da arpa ve buğday gibi hububat yetiştirmekteydi. İhtiyaçtan fazlasını da ordusunun ihtiyacı olan at ve silah gibi kalemlere harcamaktaydı.¹⁰⁴

Diğer fey ve ganimetler bir tarafa Hayber ve çevresinin fethiyle de Hz. Peygamber çok önemli miktarda tarım arazisi elde etmiştir. Hayber'in taksimatından kendisine bırakılan üç kaleden biri olan Ketîbe ve arazilerini akrabalarına ve ailesinin ihtiyaçlarına ayırmıştır. Sadece Ketîbe topraklarından Hz. Peygamber'in cariyeleri dâhil eşlerinin her birine yıllık tahsisat olarak 80 vesk hurma, 20 vesk arpa verilmektedir.¹⁰⁵ Rehin ve zırh rivayetlerine döndüğümüzde ölçek olarak sâ'¹⁰⁶ ve vesk¹⁰⁷ kullanıldığını görmüştük. 1 Vesk 60 sâ'a, yani yaklaşık 240 kg'a tekabül etmektedir.¹⁰⁸ 20 X 240 = 4800 kg, yani yaklaşık 5 ton arpa etmektedir.¹⁰⁹ Bu arpanın memleketimizde kullanıldığı şekilde hesaplandığında da 4800 / 50 = 96 çuval elli kiloluk arpa unu demektir ki bu sadece bir evine düşen hissedir. Hz.

¹⁰² Ganimet uygulamaları için bkz. Mehmet Nadir Özdemir, *Hz. Peygamber Döneminde Ganimet Uygulamaları* (Ankara: Otto Yayınları, 2016).

¹⁰³ Hz. Peygamber'in mal varlığı için bkz. Ahmed b. Yahya el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eshrâf*, thk. Süheyl Zekkâr - Riyad Zirikî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1417/1996), 1/507-525; Taberî, *Târîh*, 3/173-178; Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed el-Mâverdü, *el-Ahkâmü's-sultâniyye* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, trz.), 253-258.

¹⁰⁴ Vâkîdî, *Meğâzî*, 1/377-378; Belâzürî, *Fütûh*, 27.

¹⁰⁵ Vâkîdî, *Meğâzî*, 2/693-694; Belâzürî, *Fütûh*, 34, 37.

¹⁰⁶ Cengiz Kallek, "Sâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/317-319.

¹⁰⁷ Cengiz Kallek, "Vesk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/70.

¹⁰⁸ Yahyâ b. Âdem, *Kitâbü'l-Harâc*, çev. Osman Eskicioğlu (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018), 143-146; Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1414/1993), 2/986 (mad: 1668).

¹⁰⁹ Ayrıca bkz. Celal Yeniçeri, "Hz. Peygamber Ailesinin Gelirleri, Geçimi Ve Geride Bıraktığı Miras", *Hz. Peygamber Ve Aile Hayatı* (İstanbul: İlmi Neşriyat, trz.), 367-369; Celal Yeniçeri, "Asr-ı Saadet'te Devlet Bütçesi", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*, ed. Vecdi Akyüz (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007), 2/405-409. Yeniçeri, burada sehven olsa gerek 20 veski 2400 kg olarak belirtmiştir, doğrusu 4800 kg olacaktır.

Peygamber'in 9 eşi ve üç cariyesinin olduğu kabul edildiğinde bu miktar $12 \times 4800 = 57.600$ kg, diğer bir ifadeyle yaklaşık 58 ton eder. Bu miktar bu gün bile orta ölçekli bir ekmek fırını için oldukça yüksek bir rakamdır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in sadece Ketîbe arazilerinden elde ettiği arpanın miktarına bakıldığında bile Hz. Peygamber'in bir Yahudi'den zırhını verip arpa almayacağı anlaşılacaktır. Burada diğerleriyle birlikte Fedek ve Vâdilkurâ gibi araziler hesaba bile katılmamıştır. Hz. Peygamber'in bu arazileri başka ihtiyaçlar için tahsis etmiş olabileceği düşünülebilir. Ancak, velev ki evindeki unu bitmişse, Hz. Peygamber'in bir Yahudi'den rehinli un alması mı yoksa kendisine ait diğer bir evden veya başka ihtiyaçlar için ayırmış olduğu arazi gelirinden mi ununu tedarik etmesi daha makul/uygun olur sorusunun burada düşünülmesi gerektiğini belirtmek isteriz. Burada evlerinin tümünde aynı anda bütün unların bitmiş olduğunu düşünmek veya kabul etmek de makul gözükmemektedir.

Diğer taraftan Hz. Ömer dönemine gelindiğinde bile bu tahsisatın Hz. Peygamber'in eşlerine verildiği, onların da kendilerine verilen bu malın fazlalığından hayır ve hasenat yaptıkları gibi satıp paraya çevirdikleri¹¹⁰ gerçeği de bu konuda isabetli görüşe işaret etmektedir.

h. Bu rivayetlerden yola çıkıp Medine'nin ilk günlerinde acaba Hz. Peygamber bir Yahudi'yle böyle bir ticaret yapmış mıdır gibi bir soru sorulabilir. Muhayrik'in hibesi ve Benî Nadîr arazilerinin taksim edilmesinden önce böyle bir olayın varlığı kabul edilse bile, rivayetlerin bazılarında bu olayın vuku bulunduğu anda Hz. Peygamber'in dokuz evi/eşi olduğu ifade edilmektedir.¹¹¹ Bu durumda da bu ihtimal ortadan kalkmaktadır. Hz. Peygamber'in vefat edenler hariç dokuz ešli olduğu ilk durum, hicretin yedinci yılında (7/628-29) Hayber'den sonra gerçekleştirilen Kaza umresinde Meymûne bnt. el-Hâris ile yaptığı evliliğidir. Ayrıca Hz. Peygamber bu umreye bir önceki sene yapamadığı umreden dolayı da olmak üzere altmış ile yetmiş adet arasında büyükbaş kurbanlık götürmüştür.¹¹² Dolayısıyla bu yılda da Medine'de bir kıtlık bulunmadığı gibi Müslümanlarda da herhangi bir ekonomik sıkıntı gözükmemektedir.¹¹³

¹¹⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/698.

¹¹¹ İbn İshâk, *es-Sîre*, 266-267; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/370-372.

¹¹² Taberî, *Târîh*, 3/24-26; İbn Hibbân, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/26.

¹¹³ On yıllık Medine döneminde kuraklık hariç ekonomik bir kıtlık gözükmezken Hendek Savaşı'yla Hudeybiye antlaşması arasında Mekke'de kıtlık ve ekonomik bir sıkıntı meydana gelmiştir. Hz. Peygamber Mekkelilere iyi niyetini göstermek için fakir fukaraya dağıtılmak için beş yüz dinar para göndermiş, ayrıca ekonomik sıkıntı çeken Ebû Süfyân'a da pazarlayamadığı derilerinin karşılığında Medine'nin mahsulü olan yüklü miktarda hurma göndermiştir. Bkz. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1/251-253 (mad: 415), 449-450

1. Zırhın insan canını ve bedenini koruyan bir tarafı olduğu gibi askeri anlamda gücü ve kuvveti gösteren bir tarafı da bulunmaktadır. Dönemin şartlarında bu koruyucu silaha sahip olmak rakiplere karşı psikolojik bir üstünlük sağlarken mahiyette bulunan askerlere de sembolik bir güven sağlamaktaydı.¹¹⁴

Uhud'la başlayan süreçle Hz. Peygamber'in zırh kullandığı bilinmektedir.¹¹⁵ O, bu savaşa çıkarken, "bir peygamber zırhını giydikten sonra insanlarla karşılaşmadan o zırhı çıkarmaz"¹¹⁶ sözüyle askerlerine cihad için çıktığı yoldan dönmeyeceği mesajını verirken müşriklere de gerekli tedbirleri aldığını, savaş pozisyonuna geçtiğini, ölüm dahi olsa bu kararından vazgeçmeyeceğini, savaş meydanında sonuna kadar savaşaacağını göstermiştir. Ayrıca Hz. Peygamber Uhud, Hayber ve Huneyn Gazvelerinde üst üste iki zırh giyerek bu koruyucu silahın önemini de göstermiştir.¹¹⁷ Yukarıda ifade edildiği gibi Yahudilerle askeri mücadelede ilk olarak onların silah ve askeri aletlerine el koymuş, bunların Medine'den çıkarılmasına müsaade etmemiştir. O, bulduğu her fırsatta ordusunun güçlenmesini arzulamış, Yahudilerden ele geçirilen mal ve esirleri bile satarak silah ve askeri teçhizat almıştır. Hatta Huneyn Savaşına giderken müşrik bir kimse olan Safvân b. Ümeyye'den iade edilmek üzere yüz adet zırh almıştır.¹¹⁸ Bu anlamda bir silahın veya askeri aletin, kendilerinin en büyük düşmanı olarak gördükleri Hz. Peygamber'den bir Yahudi'ye rehin edilemeyeceğini askeri bakış açısıyla da rahatça söyleyebiliriz.

i. Hz. Peygamber, Üsâme b. Zeyd ordusuna Suriye/Filistin topraklarında bulunan Belkâ ve Dârûm mıntıkasına gitmesi emrini verdikten sonra vefat etmiştir.¹¹⁹ Ancak, bundan bir yıl önce bizzat kendisinin katıldığı ve adına "zorluk seferi" denilen Tebûk seferinde askeri teçhizat anlamında yardım edemediği ashâbın sefere katılamamaları ve üzüntüleri söz konusuydu. Hal böyleyken Üsâme ordusunu gönderen Allah Rasûlü'nün

(mad: 742); Muhammed Hamidullah, "Hudeybiye Antlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/297-299.

¹¹⁴ Zırh için bkz. Aydın Usta, "Zırh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/391-394.

¹¹⁵ Hz. Peygamber'in es-Süğdiyye, Fıdda ve Zâtü'l-Füdûl adlarında iki veya üç zırhının olduğu bilgisi için bkz. İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/419-420.

¹¹⁶ İbn Şihâb ez-Zührî, *el-Meğâzî*, 76-78; Vâkidî, *Meğâzî*, 1/214.

¹¹⁷ Vâkidî, *Meğâzî*, 1/219, 2/652-653; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/139.

¹¹⁸ Vâkidî, *Meğâzî*, 2/853-854; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/440; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/139; Belâzürî, *Ensâbü'l-esrâf*, 1/362-363. Bu malzemeler seferden sonra iade edilmiştir.

¹¹⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/641-642; Taberî, *Târîh*, 3/183-186; İzzüddîn Alî b. Muhammed İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, thk. Ömer Abdüsselam Tedmûrî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1417/1997), 2/180-184.

kendi askeri varken zırhını bir Yahudi'ye rehin bırakması uygun düşer mi? Böyle bir durumun veya söylentinin sefere çıkacak asker arasında doğuracağı olumsuz hava, seferin amacı ve gidişatını etkilemesi kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca Hz. Peygamber'in kendisinde veya Medine'de herhangi bir ekonomik sıkıntı olsaydı böyle büyük bir seferi tertip edebilir miydi sorusuna verilecek cevap da zırh ve rehin hadisesini çözecek mahiyette olacaktır.¹²⁰ Çünkü askeri seferler büyük bütçe gerektiren organizasyonlardır.

j. Hicretin dokuzuncu yılı (9/630-31) Recep ayında gerçekleşen Tebûk Seferi'nden¹²¹ sonra Medine'de ilginç bir olay meydana gelmiştir. Seferden dönen Müslümanlar "artık cihat işi bitti" diyerek silahlarını satmaya başlamışlardır. Bu haberi alan Hz. Peygamber derhal hadiseye el koymuş ve Müslümanları silahlarını satmaktan men etmiştir.¹²² İslam hukukunda ise rehin verilecek mallar sayılırken, "alacaklar, menfaatler, akit anında olmayan ve belirsizlik sebebiyle satışı caiz olmayan nesnelere ve benzerleri rehin edilemez" denilmektedir.¹²³ İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe başta olmak üzere İslam fıkıhçılarına göre "savaş anında bir müşriğe hediye verilebileceği ancak ve kesinlikle silah ve zırh verilemeyeceği"¹²⁴ ifade edilmektedir. Bu nedenle, Tebûk Seferi sonrasında satışına cevaz vermediği askeri bir silahı az miktarda arpa için de olsa Hz. Peygamber'in bir Yahudi'ye vermeyeceği düşünülmelidir.

k. Rehlinli alışverişlerin teknik birçok özelliği olduğu hukuk ilminin ilgili bölümlerinde görülmektedir. Rivayetler Hz. Peygamber'in rehin verdiğini söylemektedir. İslam hukukuna göre rehni alan kişinin bu rehni satabilmesi, ticari veya başka bir amaçla kullanabilmesi için rehin verenden izin alması gerekmektedir.¹²⁵ Basit bir mantıkla eğer rehni alan Yahudi bu düşünceden hareketle Hz. Peygamber'den rehniyle ilgili bir tasarrufta bulunacağını, mesela başka bir Yahudi'ye veya çöl savaşçısı bir bedevîye

¹²⁰ Kaldı ki Hz. Peygamber, Medine'de geçirdiği her yıl kurban kestiği gibi Hz. Ebû Bekir'in hac emiri olduğu yılda vekâleten yirmi deve kurbanlık göndermiş, vefatından üç ay önce yerine getirdiği Vedâ haccında ise bizzat yüz deve kurban götürüp hediye olarak kesmiştir. Bu bilgilerden bile Hz. Peygamber'in vefatı esnasında ekonomik bir sıkıntı içerisinde olmadığı anlaşılacaktır. Bkz. Vâkidî, *Mejâzi*, 3/1090, 1108; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/153-154, 157-161; Belâzürî, *Ensâbü'l-esrâf*, 1/370.

¹²¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/515; Taberî, *Târîh*, 3/100-101; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/145.

¹²² İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/152; Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ*, 2/83.

¹²³ Zuhaylî, *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, 6/324-329; Çalış - Hacak, "Rehin", 34/539.

¹²⁴ Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes, *Muvatta*, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf (Kahire: Mektebetü'l-İlmiyye, trz.), 1/310 (No: 870).

¹²⁵ Zuhaylî, *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, 6/368-374; Çalış - Hacak, "Rehin", 34/540.

satacağını söyleseydi parası olmayan Hz. Peygamber ne yapardı? Buna izin verir miydi yoksa vermez miydi? Veya başka bir rehinle bu rehni bozar mıydı gibi sorular böyle bir şeyin olamayacağı yönünde bir yargıya varılmasına yardımcı olmaktadır.

Diğer taraftan bu rivayetlere göre, zırhı rehin alan Yahudi, Hz. Peygamber'den izin almadan bu zırhı giyip Müslümanların aleyhinde bulunmuş olsaydı, Medine'nin içerisinde veya Medine'den uzak Yahudilerin bol olduğu yerlerde Müslümanların canına ve malına kasteden bir fiilde bulunsaydı ve bunu da Hz. Peygamber'in zırhıyla yaptığını söyleseydi acaba buna nasıl bir cevap verecektik veya bu rivayeti sahih kabul edenler nasıl bir cevap verebilirlerdi? Bu durum askeri veya ticari müeyyide ile geçiştirilebilecek bir durum olmasa gerektir. Sırf yazılı kaynaklarda geçti diye veya rehinli akdin geçerliliğini kabul ve bu akdi temellendirmek için üzerinde şüpheli pek çok husus olan bu rivayetlerin ön plana çıkarılmasının sakıncalı olduğu görülmektedir. Bu nedenle rehinli alışverişin cahiliyeden beri Araplar arasında yapılagelen bir ticaret çeşidi olmasından dolayı, bu rivayet/ler dikkate alınmasa da rehin hukukunun zarar görmeyeceğini düşünmekteyiz.

İ. Meseleye farklı bir açıdan da şöyle bakmak gerekmektedir. Hz. Peygamber'in vefatına yakın günlerde Arap yarımadasının değişik yerlerinde bir kısım fitne/ridde hareketleri baş göstermişti. O, sağlığında hemen tedbir almış, özellikle Yemen tarafında Esved el-Ansî'ye gerekli müdahalenin yapılması için Yemenlilerle iletişime geçmiş ve gerekli adımı atmıştır. Esved el-Ansî problemi Hz. Peygamber'in sağlığında çözülmüş ancak artçıları devam etmiştir.¹²⁶ Eğer vefat etmeseydi bir peygamber ve devlet başkanı olarak Hz. Peygamber'in ilk müdahale edeceği mesele muhtemelen bu olacaktı. Bunun aksini düşünmek veya ifade etmek -Hz. Ebû Bekir'in uygulamaları da ortadayken- söz konusu olmamalıdır. Çünkü sağlığında ashâbına "Arap yarımadasında iki din bir arada olamaz"¹²⁷ demiştir. Bu nedenle olası bir ridde gazvesi için Allah Râsülü'nün her zaman olduğu gibi silah ve askeri teçhizata ihtiyaç duyacağı aşikârdır. Hz. Peygamber'in askeri anlamda silah ve teçhizat uygulamalarıyla ilgili zikredilenler hatırlandığında bile Allah Rasûlü'nün bırakın bir Yahudi'ye, herhangi bir kimseye böyle bir şey vermeyeceğini söylemek daha makul bir hüküm olacaktır.

m. İslam ulemasının büyük çoğunluğuna göre Hz. Peygamber, Vedâ

¹²⁶ Taberî, *Târîh*, 3/186-187, 228 vd.; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 196-204.

¹²⁷ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/695-696; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/352; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/223; Belâzürî, *Fütûh*, 37; Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, 3/12-14.

hutbesinde “bu yıldan sonra bulunduğum bu yerde belki de sizlerle tekrar buluşamayacağım”¹²⁸ sözlerinden, Medine’ye döndükten sonra yaptıkları ve söylediklerinden, Â-i İmrân 144 ve Maide 3’ncü ayetlerdeki işaretten dolayı vefatının yaklaştığını bilmektedir.¹²⁹ Bu anlamda pek çok hadisinde de geçtiği üzere borcun ödenmesi ve geciktirilmemesi konusunda uyarıları olmuştur. Son günlerinde de hutbe irad ederek, özellikle de kendisinden alacağı olan varsa gelmesini açıkça ifade etmiştir. Bu çağrı mescitte ve şehirde yankı bulmuş ki bir-iki kişinin Hz. Peygamber’den bu anlamda talebi olmuştur.¹³⁰ Hal böyleyken dünya malına ve paraya düşkün oldukları bilinen Yahudilerin¹³¹ bir üyesi gelip zırhın rehinliğini hatırlatıp Hz. Peygamber’den bir para talebinde bulunmamıştır. Diğer taraftan Hz. Peygamber “Uhud dağı kadar altınım olsa borç için saklayacağım bir dinar dışında hepsini sadaka olarak veririm”¹³² demiştir. Ancak Rasûlüllah son günlerinde yanında bulunan bir miktar dinarı tasadduk etmesini özellikle Hz. Aişe’den istemiştir.¹³³ Ona bu parayla git un veya arpa al dememiştir. Yani arpaya veya una ihtiyacı yoktur. Bu durumu göz önünde bulundurduğumuzda zırh ve rehin rivayetlerinin aksine, Hz. Peygamber’in arpa alacak kadar parasının olduğu, ayrıca bir rehin durumu varsa bile, bu rehini kaldırıp, zırhı geri alacak kadar parasının olduğu anlaşılacaktır.

n. Kaynaklar genellikle zırh ve rehin hadisesine ehl-i kitapla ticaretin cevazlığı üzerinden yaklaşmaktadır. Rehimli akdin geçerliliğini kabul ve bu akdi de temellendirmek için Hz. Peygamber örnek olarak sunulmaktadır. İbn Hacer de bu yaklaşımlara temas etmektedir. Ayrıca o, Hz. Peygamber’in vefatından sonra Hz. Ebû Bekir’in rehni kaldırdığını, rehni kaldırdıktan sonra zırhı Hz. Ali’ye verdiğini, ayrıca rehni kaldıranın ve borcu ödeyenin de Hz. Ali olduğunu ifade etmektedir.¹³⁴ Bu bilgilerin varlığı da ortaya bir tezatlık çıkarmaktadır. Çünkü, hüküm bina edilen ve varlığı Hz. Peygamber’in en yakınlarına ağır geldiği görülen rehin hadisesinin kim tarafından ve ne şekilde sonlandırıldığı tam olarak belli olamamaktadır. Başka bir ifadeyle rehni Hz. Ebû Bekir’in mi yoksa Hz. Ali’nin mi kaldırdığı tenakuzu rivayetlerle

¹²⁸ Vâkıdî, *Meğâzî*, 3/1103, 1111-1113; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/603-604.

¹²⁹ İbn Şihâb ez-Zührî, *el-Meğâzî*, 131; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/649-650; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/543-553. Ayrıca bkz. Ömer Aktaş, “Hz. Peygamber’in Son Yılları Ve Vefatı”, *İslam Peygamberi'nin Hayatı*, ed. Vesile Şemşek (Ankara: Çizgi Kitabevi, 2020), 307-308.

¹³⁰ İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/223-224; İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/189-190.

¹³¹ Bakara 2/56; Nişâ 4/160; A’râf 7/169.

¹³² Buhârî, “İstikrâz”, 3; “Rikâk”, 14.

¹³³ İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/209-211.

¹³⁴ İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî*, 5/140-142.

birlikte zırh ve rehin hadisesini şüpheli duruma getirmektedir.

Diğer taraftan, Hz. Peygamber, ashâbına yük olmamak için ihtiyacını onlardan gizlemiş ve zırhını rehin vermiştir, yaklaşımı da çok gerçekçi olmayacaktır.¹³⁵ Eğer, Hz. Ebû Bekir veya Hz. Ali vefatından sonra Rasûlullah'ın zırhı üzerindeki rehni kaldırmışsa veya borcu ödemişse bu durumda Hz. Peygamber ashâbına yük olmamış mı olacaktır? Dolayısıyla bu tür yaklaşımların da meseleyi çözmede sıhhatli olmadığı görülmektedir.

Zırh ve rehin rivayetlerinin siyer ve İslâm tarihi kaynaklarıyla çelişen ve böyle bir olayın olamayacağına dair örnekleri çoğaltabiliriz. Ancak çalışmanın makale sınırlarında kalma zorunluluğu sebebiyle meseleye katkı sunacak iki örnekle iktifa edilecektir.

Hz. Ali, Hz. Peygamber'in kızı Fatıma'ya talip olunca gündeme mihr/mihir gelmiştir. Kaynaklarda ise Hz. Ali'nin mihir için Hz. Fatıma'ya zırhını verdiği yaygın rivayettir.¹³⁶ Öyle ki İbn Sa'd'ın Tabakât'ında Hz. Fatıma bahsinde bu konuda dokuz farklı rivayet vardır.¹³⁷ Ancak yine Tabakât'ta Hz. Ali'nin düğün yemeği vermek için "zırhını yarım çuval/yük arpa" karşılığında bir Yahudi'ye rehin verdiği rivayet edilmektedir.¹³⁸ Bu rivayet kaynaklarda çok zikredilen bir rivayet olarak gözükmemektedir. Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın evliliğinin Rasûlullah'ın vefatından sekiz-dokuz yıl önce olduğu düşünüldüğünde aynı hadisenin yani "Yahudi'ye zırhı rehin verme" hadisesinin Hz. Peygamber'in vefatı esnasında tekerrürü ilginçtir. Bu anlamda zırh ve rehin rivayetlerinin, -zayıf da olsa- farklı hadiselerden türeyen ancak benzer ifadelerle rivayet edilen ve zamanlarının karıştırılarak Hz. Peygamber'in vefatıyla bağlantılanan rivayetler olması da muhtemeldir.

Meselenin daha iyi anlaşılması açısından son bir örnek de şudur: Enes b. Malik "Rasûlullah'ın vefat edinceye kadar bir çörek/somun ya da soyulmuş ve kızartılmış bir koyunu/kuzuyu gözüyle görmediğini" söylemektedir.¹³⁹ Ancak Hz. Peygamber'in hayatında koyunun her zaman bir yeri olmuştur. Kendisinin çobanlığı, sütannesinin koyunları kaynaklara yansımaktadır. Koyun etini sevdiği, evine gelen misafirlerine ikram ettiği¹⁴⁰ hatta Hayber'de

¹³⁵ İbrahim Cânan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme Ve Şerhi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1988), 7/303-304.

¹³⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/20-23; Ebû Dâvud, "Nikâh", 36.

¹³⁷ Zırh, aynı ev içerisinde ve Müslüman bir kadına verilmektedir. Bunun kullanımının evin reisinde olacağı dikkate alınmalıdır.

¹³⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/23. Ayrıca bkz. Süleyman b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdilme'cîd es-Silefî (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1415/1994), 24/145 (No: 385).

¹³⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/347-348; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 19/368 (No: 12373).

¹⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 30/151 (No: 18212); Ebû Dâvud, "Taharet", 74.

koyun etiyle zehirlenme teşebbüsüne maruz kaldığı bilinmektedir.¹⁴¹ Onun koyunla ilgili pek çok hadisinin yanında “Koyun berekettir”¹⁴² sözü bu hayvanın insanlık için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Hal böyleyken Enes b. Malik ve bazıları Allah Rasûlü’nün söz ve uygulamalarına rağmen onun koyun etini görmediğini hatta yiyemediğini ifade edebilmişlerdir.

Bu tür rivayetlerin Hz. Peygamber sonrası İslâm toplumunun fetihlerin de etkisiyle sosyal, kültürel, çevresel ve toplumsal etkilerle maddi ve manevi olarak değişime uğraması nedeniyle Hz. Peygamber ve dönemine duyulan özleme binaen ashâb tarafından söylendikleri anlaşılmaktadır. Bu anlamda bu tür rivayetleri ilmi bir zenginlik olarak görmekte ve değerlendirmekteyiz. Ancak Rasûlü Ekrem’in Kur’ân-ı Kerîm’in ifadesiyle “Rahmeten lil’âlemîn”¹⁴³ olmasını, fakirlere, gariplere yardım etmesini, elindeki tüm imkânları ümmeti için kullanmasını, onun zühdü bağlamında fakirliği tercih etmesi olarak değerlendirip bir Yahudi’ye muhtaç olmuş gibi takdim edilmesini uygun bulmamaktayız.¹⁴⁴

Onun cömertlikte, hayır ve hasenatta en uçta olmasını tedbirsizlik olarak değerlendirmemek gerekmektedir. Çünkü o “Önce tedbir sonra tevekkül”¹⁴⁵ diyen bir peygamberdir. Bu şekilde davranan Hz. Peygamber “ailesini rızıklandırması için”¹⁴⁶ de Allah’a dua etmeyi ihmal etmemiştir.

Sonuç

Arap yarımadasının coğrafi ve fiziki özellikleri itibariyle çöl kuşağında bulunması, yağmurdan uzak ve kurak bir iklime sahip olması, bu topraklarda sürekli kuraklık ve buna bağlı olarak kıtlığın baş göstermesi olağan kabul

¹⁴¹ Vâkıdî, *Meğâzî*, 2/677-679; İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviyye*, 2/337-338; İbn Sa’d, *Tabakât*, 2/178-181.

¹⁴² Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Edebü’l-Müfred*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru’l-Beşâiri’l-İslâmiyye, 1409/1989), 1/209 (No: 572); İbn Mâce, “Ticârât”, 69.

¹⁴³ Enbiyâ 21/107.

¹⁴⁴ Zühd anlayışından yola çıkıp Hz. Peygamber’i fakirlikle isnat etmeyi onu tahkir etme olarak değerlendirenler de bulunmaktadır. Bkz. Seyyid Muhammed Nûr, *Edebi ve Tasavvufî Mısırî Niyazi Divanı Şerhi*, haz. Mahmut Sadettin Bilginer (İstanbul: Esmâ Yayınları, 1982), 56; Birol Yıldırım, *Kesret Çarşısında Bir Hikmet Dükkanı, Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri* (İstanbul: Büyüyen Ay Yayıncılık, 2019), 278-280. Aynı şekilde Kettânî de Hz. Peygamber’e fakir denilemeyeceğini ifade etmektedir. Bkz. Kettânî, *et-Terâtîbu’l-İdâriyye*, 2/154-155.

¹⁴⁵ Ebû Abdillâh Muhammed el-Hâkim en-Nîsâbü’rî, *el-Müstedrek ale’s-Sahîhayn*, thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1411/1990), 4/58 (No: 6695); Ahmed b. Hüseyin b. Ali el-Beyhakî, *Şuabü’l-İmân*, thk. Muhtâr Ahmed en-Nedvî - Abdülalî Abdülhamid Hâmid (Bombay/Hindistan: Mektebetü’r-Rüşd, 1423/2003), 2/428 (No: 1160).

¹⁴⁶ Buhârî, “Rikâk”, 17; Müslim, “Zekât”, 43; “Zühd”, 53.

edilen durumlardandır. Böyle durumlarda Müslüman veya gayrimüslim fark etmeden yarımada üzerinde yaşayan insanlar sosyal, kültürel, ekonomik ve ticari ilişkilerini göz ardı etmeden birbirleriyle yardımlaşarak veya alışveriş yaparak bu sıkıntıları gidermişlerdir. Bununla birlikte Medine döneminde Hz. Peygamber'in İslâm toplumunun temel ihtiyaçları için oluşturduğu seriyye ve gazvelerin hatta savaşların ekonomik anlamda Medine'yi ve Hz. Peygamber'i etkilemiş olabileceği kabul edilebilir bir durumdur. Ancak zikrettiğimiz hususlar, elde edilen bilgi ve bulgular zırh ve rehin hadisesinin vukuunu mümkün veya olası kılmadığı gibi Hz. Peygamber'in vefatını da işaret etmemektedir.

Zırh ve rehin rivayetlerinin râvileri arasında Hz. Aişe, Abdulah b. Abbas ve Enes b. Malik'in bulunmasına rağmen, rivayetlerin Kur'ân-ı Kerîm'in ifadelerine, Hz. Peygamber'in uygulamalarına, Siyer ve İslâm tarihi kaynaklarına ters düşen yönlerinin olması hadiseyi şüpheli duruma düşürmektedir. Bu nedenle zırh ve rehin rivayetleri İslamî disiplinlerin verileri dikkate alınarak senet olmasa da metin açısından yeniden değerlendirilmelidir.

Tarihin her döneminde uygulanan bir ticari yöntem olduğu bilinen rehin usulünü temellendirmek için makale boyunca tartışılan -Rasûlüllah'ın vefatıyla ilintili- rivayetler vazgeçilmez konumda gözükmemektedir. Bu rivayetlerden hareketle burada Hz. Peygamber'in örneğine ihtiyaç duyulmamalıdır. Çünkü Allah Teâlâ, îmânî veya amelî noktadaki emir ve nehiyelerinin tümünü Hz. Peygamber'in örneği üzerinden bina etmemektedir.

Çalışmada ele alınan rivayetlerin, Allah Rasûlü'nün bir Yahudi'ye borçlu veya borca karşı rehinli mal bırakarak vefat ettiği gibi bir algıya sebebiyet verip bu durumun da Hz. Peygamber'in fakr ve zühdü bağlamında değerlendirilip ötelenemeyecek bir mahiyette olduğu; bu meselenin - tartışılan boyutları da dikkate alınarak- yeniden değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu tür rivayetlerin senet itibariyle sahih kabul edildiği görülse de, Kur'ân-ı Kerîm, siyer ve tarihî gerçeklerle bağdaşmayan yönlerinin olması nedeniyle Hz. Peygamber'i tanıtmaya ve tanımlamaya hususunda kullanılmaması gerektiği kanaati hâsıl olmakta, kullanılacaksa da parçacı yaklaşımdan uzak bütüncül bir yaklaşım ve anlayış içerisinde değerlendirmeye tabi tutularak doğrunun veya doğruya en yakın olanın tercih edilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Teşekkür:

-

Beyanname:

1. Özgünlük Beyanı:

Bu çalışma özgündür.

2. Etik Kurul İzni:

Etik Kurul İzni gerekmemektedir.

3. Finansman/Destek:

Bu çalışma herhangi bir finansman ya da destek almamıştır.

4. Katkı Oranı Beyanı:

Yazar, makaleye başkasının katkıda bulunmadığını beyan etmektedir.

5. Çıkar Çatışması Beyanı:

Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

AHMED B. HANBEL, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî (241/855). *Müsned*. thk. Şuayb Arnavûd - Âdil Mürşid. 45 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.

AKTAŞ, Ömer. "Hz. Peygamber'in Son Yılları Ve Vefatı". *İslam Peygamberi'nin Hayatı*. ed. Vesile Şemşek. 287-315. Ankara: Çizgi Kitabevi, 2020.

APAYDIN, Mehmet. *Siyer Kronolojisi*. İstanbul: KURAMER, 2018.

ARAFAT, W. N. "Medine Yahudileri ve Benî Kureyza Hikayesi Üzerine Yeni Bakışlar". çev. Şaban Öz. *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 17/2 (2004), 139-144.

ARSLANTAŞ, Nuh. "Hz. Peygamber (sas) Döneminde Yahudiler". *İslâm Tarihi ve Medeniyeti*. 1/505-548. İstanbul: Siyer Yayınları, 2018.

ATÇEKEN, İsmail Hakkı. "Asr-ı Saâdet'te Yahudilerle İlişkilere Genel Bir

- Bakış". *Diyanet İlmî Dergi Özel Sayı* (2003), 433-452.
- AVCI, Casim - İDRİS, Mevlana. *Hz. Muhammed'in Hayatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2017.
- AYDIN, M. Âkif. "Borç". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/285-291. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- AYDIN, M. Âkif. "Deyn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/266-268. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- AYKAÇ, Mustafa. *Nâsıruddîn el-Beyzâvî -Kelâmî Görüşleri, Osmanlı Kelam Geleneğindeki Yeri-*. Ankara: Gece Yayınları, 2019.
- AYNÎ, Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed el- (855/1451). *Umdetü'l-kârî şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. 25 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, trz.
- AZİMLİ, Mehmet. "Siyer Yazıcılığının Problemlerine Bir Örnek -Beni Kaynuka Savaşının Sebebi-". *İslâmî İlimler Dergisi* 2 (2008), 175-183.
- BELÂZÜRÎ, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahya b. Câbir b. Dâvûd el- (279/892). *Ensâbü'l-eshrâf*. thk. Süheyl Zekkâr - Riyad Ziriklî. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1417/1996.
- BELÂZÜRÎ, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahya b. Câbir b. Dâvûd el- (279/892). *Fütûhu'l-büldân*. Beyrut: Mektebetü'l-Hilâl, 1408/1988.
- BEYHAKÎ, Ahmed b. Hüseyin b. Ali el- (458/1066). *Şuabü'l-İmân*. thk. Muhtâr Ahmed en-Nedvî - Abdülalî Abdülhamid Hâmid. 14 Cilt. Bombay/Hindistan: Mektebetü'r-Rüşd, 1423/2003.
- BOSTANCI, Ahmet. *Kamu Hukuku Açısından Hz. Peygamber'in Gayri Müslimlerle İlişkileri*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2001.
- BOZKURT, Nebi - KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri. "Medine". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/305-311. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl el- (256/870). *Sahîhu'l-Buhârî*. thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Tavkun Necâh, 1422/2001.
- BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmâîl (256/870). *el-Edebü'l-Müfred*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1409/1989.
- CÂNAN, İbrahim. *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme Ve Şerhi*. 18 Cilt. Ankara: Akçağ Yayınları, 1988.
- ÇAKAN, İsmail Lütfi. *Hadîs Edebiyatı*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- ÇALIŞ, Halit - HACAK, Hasan. "Rehin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 34/538-542. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

- ÇELİK, İsa. "Bursalı Mehmed Tahir'in Yorumuyla 'Nazar-ı İslâm'da Fakr". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 10/22 (2003), 187-207.
- DÂREKUTNÎ, Ebü'l-Hasan Alî b. Ömer b. Ahmed ed- (385/995). *el-'İlelü'l-vâride fî'l-ehâdisi'n-nebeviyye*. thk. Mahfûzurrahman Zeynullah es-Selefi. 15 Cilt. Riyad: Dâru Taybe, 1405/1985.
- EBÛ DÂVUD, Süleyman b. Eş'as (275/889). *Sünenü Ebî Dâvud*. thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid. 4 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, trz.
- EBÛ UBEYD EL-BEKRÎ, Abdullâh b. Abdilazîz b. Muhammed b. Eyyûb b. Amr (487/1094). *Mu'cemü mesta'cem min esmâi'l-bilâdî ve'l-mevâdi*. 4 Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 3. Basım, 1403/1983.
- EBÛŞ-ŞEYH EL-İSFAHÂNÎ, Muhammed b. Ca'fer b. Hayyân el-Ensârî (369/979). *Ahlâku'n-nebî ve âdâbüh*. thk. Salih b. Muhammed el-Veneyyân. Riyad: Dâru'l-Müslime, 1998.
- EFENDİOĞLU, Mehmet. *Arap Olmayan Sahâbiler*. İstanbul: İfav Yayınları, 2011.
- FÂKİHÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Abbâs el- (278/891-92). *Ahbâru Mekke*. thk. Abdülmelik Abdullah Dehiş. 3 Cilt. Beyrut: Dâru Hazar, 2. Basım, 1414/1993.
- GADBÂN, Münîr Muhammed. *Fıkhü's-Sîre (Resulullah'ın Hayatı ve Daveti)*. çev. Mehmet Aydemir. İstanbul: Ravza Yayınları, 2014.
- HÂKİM EN-NÎSÂBÛRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed el- (405/1015). *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1411/1990.
- HAMİDULLAH, Muhammed. "Hudeybiye Antlaşması". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/297-299. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- HAMİDULLAH, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. 2 Cilt. İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1414/1993.
- İBN ABDÜRABBÎH, Ebû Ömer Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Abdirabbih b. Habîb el-Kurtubî (328/940). *el-'İkdü'l-ferîd*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1404/1984.
- İBN EBÎ ŞEYBE, Ebû Bekir Abdullâh b. Muhammed (235/850). *el-Kitâbü'l-Musannef fî'l-ehâdisi ve'l-âsâr*. thk. Kemal Yusuf el-Hût. 7 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409/1988.
- İBN HABÎB, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye b. Amr el-Hâşimî

- (245/860). *el-Muhabber*. thk. Eliza Lichten Stater. Beyrut: b.y., trz.
- İBN HACER EL-ASKALÂNÎ, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed (852/1448). *el-İsâbe fî Temyîzi's Sahâbe*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Meûz. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1995.
- İBN HACER EL-ASKALÂNÎ, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed (852/1448). *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî vd. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İBN HAZM, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî (456/1063). *Cevâmiu's-Sîre*. thk. İhsan Abbas. Mısır: Dâru'l-Meârif, 1318/1900.
- İBN HİBBÂN, Ebû Hâtim Muhammed (354/965). *es-Sîretü'n-nebeviyye ve ahbâru'l-hulefâ*. thk. Hafız Seyyid Aziz Bey vd. 2 Cilt. Beyrut: el-Kütübü's-Sekâfiyye, 3. Basım, 1417/1997.
- İBN HİŞÂM, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik (213/828). *es-Sîretü'n-nebeviyye*. thk. Mustafa es-Sakâ vd. 2 Cilt. Mısır: y.y., 1375/1955.
- İBN İSHÂK, Ebû Abdillâh Muhammed (151/768). *es-Sîre*. thk. Süheyl Zekkâr. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978.
- İBN MÂCE, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (273/887). *es-Sünen*. thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî. 2 Cilt. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1371/1952.
- İBN MANZÛR, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed (711/1311). *Lisânü'l-Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdir, 1414/1993.
- İBN MİSKEVEYH, Ebû Alî Ahmed b. Muhammed b. Ya'kûb (421/1030). *Tecâribü'l-ümem ve teâkibü'l-himem*. thk. Ebü'l-Kâsım İmâmî. 7 Cilt. Tahran: Surûş, 2. Basım, 1421/2001.
- İBN SA'D, Ebû Abdillâh Muhammed (230/844). *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*. thk. Ali Muhammed Ömer. 11 Cilt. Kahire: Mektebetu'l-Hâncî, 1421/2001.
- İBN SEYYİDÜNNÂS, Ebü'l-Feth Fethuddîn Muhammed b. Muhammed (İbn Seyyidünnâs) (734/1334). *Uyûnü'l-eser fî fûnüni'l-meğâzî ve's-şemâil ve's-siyer*. thk. İbrahim Muhammed Ramazan. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1414/1993.
- İBN ŞİHÂB EZ-ZÜHRÎ, Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh (124/742). *el-Meğâzî*. thk. Süheyl Zekkâr. Şam: Dâru'l-Fikr, 1400/1980.

- İBNÜ'L-ESİR, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî (630/1233). *el-Kâmil fi't-târîh*. thk. Ömer Abdüsselam Tedmûrî. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1417/1997.
- İMAM EŞ-ŞÂFÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs (204/820). *Müsned*. thk. Mâhir Yâsîn Fehl. 4 Cilt. Kuveyt: Şirketü Ğirâs Li'n-neşr, 1425/2004.
- KALLEK, Cengiz. "Sâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/317-319. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- KALLEK, Cengiz. "Vesk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/70. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- KETTÂNÎ, Muhammed Abdülhay el- (1382/1962). *et-Terâtibu'l-İdâriyye (Hz. Peygamber'in Yönetimi)*. çev. Ahmet Özel. 2 Cilt. İstanbul: İz yayıncılık, 2003.
- KIRIŞ, Şemsettin. "Hz. Peygamber'in Ümmetine Bıraktığı Miras Olarak el-Kitâb". *Turkish Studies* 14/1 (2019), 439-462.
- KOÇKUZU, Ali Osman. *Hadis İlimleri Ve Hadis Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1983.
- MAKRÎZÎ, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Alî b. Abdilkâdir b. Muhammed el- (845/1441). *İmtâ'u'l-esmâ*. thk. Muhammed Abdülhamîd en-Nümeysî. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1420/1999.
- MÂLİK B. ENES, Ebû Abdillâh (179/795). *Muvatta*. thk. Abdulvehhâb Abdullatîf. Kahire: Mektebetü'l-İlmiyye, trz.
- MÂVERDÎ, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el- (450/1058). *el-Ahkâmü's-sultâniyye*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, trz.
- MES'ÛDÎ, Ebü'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Alî el- (346/957). *et-Tenbîh ve'l-işrâf*. nşr. Abdullah İsmail es-Sâvî. Kahire: y.y., trz.
- MÜBAREK FURÎ, Safiyyürrahman. *Peygamber Efendimizin Hayatı ve Daveti*. çev. H. İbrahim Kutlay. İstanbul: Risale, 10. Basım, 2016.
- MÜSLİM, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. Haccac b. (261/875). *Sahîh-i Müslim*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, trz.
- NUMÂNÎ, Mevlânâ Şiblî. *Son Peygamber Hazret-i Muhammed (Sîretü'n-Nebî)*. çev. Yusuf Karaca. 2 Cilt. İstanbul: İz Yayınları, 2014.
- NÛR, Seyyid Muhammed. *Edebi ve Tasavvufî Mısırî Niyazi Divanı Şerhi*. haz. Mahmut Sadettin Bilginer. İstanbul: Esmâ Yayınları, 1982.

- NÜVEYRÎ, Ebü'l-Abbâs Şihabüddin Ahmed b. Abdilvehhâb b. Muhammed en- (733/1333). *Nihâyetü'l-ereb fî fûnûni'l-edeb.* 33 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kütüb, 1423/2003.
- ÖZDEMİR, Mehmet Nadir. *Hz. Peygamber Döneminde Ganimet Uygulamaları.* Ankara: Otto Yayınları, 2016.
- ÖZKUYUMCU, Nadir. "Asr-ı Saadet'te Yahudilerle İlişkiler". *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm.* 2/177-232. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- ÖZKUYUMCU, Nadir. "Hilf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 18/29-30. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- RÂGİB EL-İSFAHÂNÎ, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal (502/1108). *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân.* thk. Safvân Adnân ed-Dâvudî. Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1412/1992.
- SABUNCU, Ömer. *Yahudi Asıllı Sahâbîler.* İstanbul: Siyer Yayınları, 2019.
- SEMHÛDÎ, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Abdillâh b. Ahmed b. Alî el-Hasenî es- (911/1506). *Vefâ'ül-vefâ bi-ahbâri dâri'l-Mustafâ.* 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1999.
- TABERÂNÎ, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed et- (360/971). *el-Mu'cemü'l-kebîr.* thk. Hamdî b. Abdilmecîd es-Silefî. 25 Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 2. Basım, 1415/1994.
- TABERÎ, Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr et- (310/923). *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk.* 11 Cilt. Beyrut: Dâru't-Türâs, 1387/1967.
- TEMİR, Hakan. *Arap Yarımadası'nda Kabile Hayatı.* İstanbul: Siyer Yayınları, 2020.
- TİRMİZÎ, Ebü İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre et- (279/892). *es-Sünen.* thk. Ahmet Muhammed Şakir vd. 5 Cilt. Mısır: Şirketü Mektebe ve Matbaa Mustafa, 1395/1975.
- UMERÎ, Ekrem Ziya. *Hadis Tarihi.* çev. İsmail Kaya. Konya: Esra Yayınları, 1990.
- UMERÎ, Ekrem Ziya. *Medîne Toplumu.* çev. Nureddin Yıldız. İzmir: Risale Yayınları, 1992.
- USTA, Aydın. "Zırh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 44/391-394. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- VÂKIDÎ, Muhammed b. Ömer el- (207/823). *Kitâbü'l-Meğâzî.* thk. Marsden Jones. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-E'lemî, 1409/1989.
- YAHYÂ B. ÂDEM (202/217). *Kitâbü'l-Harâc.* çev. Osman Eskicioğlu. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018.

- YÂKÛT EL-HAMEVÎ, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn (626/1229). *Mu'cemü'l-büldân*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdir, 2. Basım, 1415/1995.
- YENİÇERİ, Celal. "Asr-ı Saadet'te Devlet Bütçesi". *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*. ed. Vecdi Akyüz. 2/333-434. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- YENİÇERİ, Celal. "Hz. Peygamber Ailesinin Gelirleri, Geçimi Ve Geride Bıraktığı Miras". *Hz. Peygamber Ve Aile Hayatı*. 343-402. İstanbul: İlmî Neşriyat, trz.
- YILDIRIM, Birol. *Kesret Çarşısında Bir Hikmet Dükkanı, Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayıncılık, 2019.
- YÜCEL, İrfan. *Peygamberimizin Hayatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 28. Basım, 2016.
- ZEBÎDÎ, Ebû'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ ez- (1205/1790). *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. thk. Komisyon. b.y.: Dâru'l-Hidâye, trz.
- ZUHAYLÎ, Vehbe. *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*. 10 Cilt. İstanbul: Risale, 2. Basım, 1992.

IN THE CONTEXT OF SIRAH AND ISLAMIC HISTORY EVALUATING OF THE NARRATIONS THAT HIS ARMOR WAS A PLEDGE IN A JEW'S DURING THE DEATH OF THE PROPHET

 Ömer AKTAŞ^a

Extended Abstract

The Prophet Muhammad is the last prophet of Allah sent to earth. He is a prophet sent for the reconstruction of the earth and for the material and spiritual improvement of the people living here. In addition to being the last prophet, he was also given the qualification to be universal. The Prophet who interacted with people from his nation during Mecca, after the hijra the Prophet communicated with the polytheist Arabs and Jews in addition to those who believed in him in Madinah. As a result of these communications, he took the necessary political, commercial and military steps for the future of Medina. So much so that he included these groups in the Medina contract he drafted so that they would be among the founders of the state he was going to create. However, the Jews disregard the commitments they made and the contract they signed and he opposed the Prophet and betrayed him. Some even went even further and attempted to kill him. As a result of this, they were taken out of Madinah one by one and all their properties remained as booty for Muslims. The Jews And the Prophet's relations are generally like this, it is interesting that when the Prophet passed away, there are narratives that the armor he had used in his previous expeditions and wars was a pledge to a Jew in exchange for some food.

The Prophet's there are properties and lands that fall into his share from the distribution of the properties of the Bani Kaynukâ, Bani Nadir and Bani Qurayza tribes that were expelled from Medina due to by the law of war. In addition he obtained a significant amount of agricultural land through the

^a Asst. Prof., Sivas Cumhuriyet University, omeraktas6154@hotmail.com

conquest of Khaybar and its surroundings. The Prophet made in agricultural activities in the lands allocated to him. Aside from the other lands, only the Qetibe lands in Khaybar obtained approximately five tons of grain annually for each house. Therefore, at the time of his death, there was no shortage of cereals. On the contrary, it is known that he had some money in his hand in the days near his death and his request to be distributed to the needy.

Armor is an important defense weapon for a soldier and head of state. The Prophet also showed the importance of this weapon by wearing two armor on top of each other in some battles. In addition, he tried to strengthen his state and army by constantly purchasing military weapons and equipment as possible. During the death of the Prophet, there does not appear to be any distress reflected in the sources that his family and himself suffered from economic hardship. Some of the information that exists is the activities that are aimed at relieving their troubles by spending all the means available to them to the poor, strangers and believers. The fact that he was extreme in spending and generosity may have caused a perception that he had nothing left in his hand. However, the truth is not like that. He took all his wives with him at the farewell pilgrimage, which he had made three months before his death and made the pilgrimage with all of them. At this time, he sacrificed a hundred camels as a sacrifice as a sign of Hajj worship. This situation shows his financial capability.

The narratives chain of the armor and pledge narrations, which are the subject of the sources, seems to be valid. However, it seems that this information is not compatible with the information in Sirah and Islamic historical sources. It is unknown whether the person who took the armor was past, profession and Muslim or not. Denoted as Jewish and it was accepted as the pledge of the Prophet's armor it was understood that Abu Shahm's tribe was not a Jew but an Arab tribe.

It is not entirely clear what the Prophet received from the Jew and what he gave pledge in return. Those who narrated the event are not in alliance. Although there were Companions among those who narrated the incident, this event was reflected in the sources two hundred years later.

The narratives were analyzed, supported by various sources, and necessary evaluations were made. As a result, no evidence has been found regarding the possibility of such an event in the life of the Prophet. The subject of this article is to reveal with scientific data and discussions whether this incident, which is the subject of the narratives, is compatible with the facts of Sirah and Islamic history.

Keywords: Islamic History, Prophet Muhammad, Jew/Jewish, Armor, Pledge.

Acknowledgements:

-

Declarations:

1. Statement of Originality:

This work is original.

2. Ethics approval:

Not applicable.

3. Funding/Support:

This work has not received any funding or support.

4. Author contribution:

The author declares no one has contributed to the article.

5. Competing interests:

The author declares no competing interests.

